

Ympäristökatselmus Sääksmäen seurakunnalle
Kirkon ympäristödiplomia varten

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Kestävä kehitys, Forssa

Kevät 2021

Leenamajja Vattinen

Tekijä	Leenamaija Vattinen	Vuosi 2021
Työn nimi	Ympäristökatselmus Sääksmäen seurakunnalle Kirkon ympäristödiplomia varten	
Ohjaajat	Sanna Hakkarainen	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia ympäristökatselmus Sääksmäen seurakunnalle Suomen evankelis-luterilaisen kirkon omaa ympäristöjärjestelmää, Kirkon ympäristödiplomia varten. Ympäristökatselmuksessa kartoitetaan seurakunnan eri toimintojen tämänhetkisiä ympäristövaikutuksia. Ympäristökatselmus laaditaan Kirkon ympäristödiplomin 2012 käsikirjan mukaan.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa päämenetelmänä oli haastattelu. Lisäksi perehdyttiin seurakunnan toiminnasta kertoviin dokumentteihin ja raportteihin. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään ISO 14001-standardia ja EMAS-asetusta, joihin kirkon ympäristödiplomi 2012 perustuu.

Kirkon ympäristödiplomia tavoitteleva seurakunta haluaa parantaa toimintaansa ympäristöstävällisemmäksi. Sääksmäen seurakunnan strategiassa on kirjattuna kehoitus ”Viljele ja varjele”, jossa ihmisiä muistutetaan ekologisesta vastuusta.

Opinnäytetyön tuloksena valmistui ympäristökatselmus, jonka avulla seurakunta jatkaa ympäristödiplomin hankintaprosessia. Opinnäytetyön johtopäätökset luvussa esitetään kehitysehdotuksia seurakunnan ympäristöasioihin.

Avainsanat ympäristökatselmus, ympäristöjärjestelmä, kirkon ympäristödiplomi,
Sääksmäen seurakunta

Sivut 52 sivua ja liitteitä 13 sivua

Author	Leenamaija Vattinen	Year 2021
Subject	Environmental review for Sääksmäki Parish for the Church environmental diploma	
Supervisors	Sanna Hakkarainen	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to compile an environmental review for the Sääksmäki Parish Church environmental diploma. The environmental review surveys the current environmental impacts of the various parish activities. The environmental review is prepared in accordance with the Church's Environmental Diploma 2012 manual.

This thesis was carried out as a qualitative study, in which the main method was an interview. In addition, documents and reports on the parish activities were examined. The theoretical part of the thesis deals with the ISO 14001-standard and the EMAS-regulation, on which the Church's environmental diploma 2012 is based.

The church, which is pursuing an environmental diploma, wants to make its operations more environmentally friendly. The strategy of Sääksmäki Parish includes the requisition "To do work in it and take care of it", in which people are reminded of ecological responsibility.

The environmental review was completed as produce of the thesis, which will enable the parish to continue the process of obtaining an environmental diploma.

Keywords environmental review, environmental management system, church environmental diploma, Sääksmäki parish

Pages 52 pages and appendices 13 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ympäristöjärjestelmä	2
2.1	ISO 14001 -standardi.....	3
2.2	EMAS-asetus	4
2.3	Kirkon ympäristödiplomi.....	5
3	Työn tavoite ja tutkimusmenetelmät.....	6
4	Ympäristökatselmus Sääksmäen seurakunnalle	7
4.1	Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta.....	9
4.1.1	Seurakunnan sitoutuminen ympäristötyöhön	9
4.1.2	Auditointi ja diplomin uusiminen.....	10
4.1.3	Sisäinen ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma.....	10
4.1.4	Lisäpisteet	12
4.2	Toiminta ja talous.....	13
4.2.1	Toiminta- ja taloussuunnitelma	13
4.2.2	Hankinnat ja sijoittaminen	13
4.2.3	Lisäpisteet	14
4.3	Ympäristökasvatus	15
4.3.1	Ympäristöasiat eri työmuodoissa.....	16
4.3.2	Lisäpisteet	17
4.4	Jätehuolto	17
4.4.1	Jätehuoltoselvitys.....	17
4.4.2	Hautakynntilät, kukkalaitteet ja bio- ja puutarhajätteen käsittely.....	19
4.4.3	Lisäpisteet	19
4.5	Siivous	20
4.5.1	Siivouksen ympäristöselvitys	21
4.5.2	Siivouksen hankinnat	23
4.5.3	Lisäpisteet	23
4.6	Energia ja rakentaminen	24
4.6.1	Rakentamista ohjaava lainsäädäntö	24
4.6.2	Kulttuuriperinnön suojelu	25
4.6.3	Energiakatselmus ja energian ja veden kulutuksen seuranta.....	26
4.6.4	Lisäpisteet	27
4.7	Ruoka ja keittiöt	28

4.7.1	Ympäristöselvitys	28
4.7.2	Reilun Kaupan ja ympäristömerkityt tuotteet	29
4.7.3	Lisäpisteet	30
4.8	Toimistotyö	31
4.8.1	Ympäristöselvitys, energiansäästö ja hankinnat	31
4.8.2	Lisäpisteet	32
4.9	Hautausmaat ja viheralueet.....	32
4.9.1	Ympäristöselvitys	33
4.9.2	Lisäpisteet	34
4.10	Leiri- ja kurssikeskukset	37
4.10.1	Ympäristöselvitys	37
4.10.2	Lisäpisteet	38
4.11	Metsänhoito.....	39
4.11.1	Metsälain ympäristönormien ja luonnonsuojelulain noudattaminen	39
4.12	Liikenne	40
4.12.1	Liikenneselvitys	40
4.12.2	Ympäristöominaisuudet hankinnoissa ja polttoaineissa	42
4.12.3	Lisäpisteet	43
5	Johtopäätökset ja pohdinta.....	44
5.1	Kehitysehdotuksia seurakunnan ympäristötyöhön	44
5.2	Pohdinta	47
	Lähteet.....	50

Liitteet

Liite 1 Tarkistustaulukko: Tiivistelmä ympäristödiplomin minimikriteereistä.

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä laadittiin ympäristökatselmus Sääksmäen seurakunnalle. Sääksmäen seurakunta perusti ympäristötyöryhmän vuonna 2019 ympäristökatselmusta ja kirkon ympäristödiplomin hankkimista varten. Maaliskuussa 2020 ympäristötyöryhmä valitsi opinnäytetyöntekijä Leenamaija Vattisen ympäristökatselmuksen tekijäksi.

Ympäristöasiat koskettavat seurakuntien eri toimintoja moninaisesti. Ympäristön kannalta kestävä valinnat on tehtävä seurakunnissakin näkyväksi. Kirkon ympäristödiplomi on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oma ympäristöjärjestelmä. Ympäristödiplomia varten seurakunnassa tulee tehdä seurakunnan eri toimintojen tämänhetkisistä ympäristövaikutuksista ympäristökatselmus. Ympäristökatselmuksessa käytetään kirkkohallituksen laatimaa Kirkon ympäristödiplomin käsikirjaa 2012, jossa ympäristödiplomin kriteerit on tarkkaan määritelty. Ympäristökatselmuksen pohjalta seurakunta laatii ympäristöohjelman, joka sisältää konkreettiset ympäristötavoitteet. Kirkon ympäristödiplomi voidaan myöntää seurakunnille, seurakuntayhtymille, kristillisille järjestöille sekä kirkon keskushallinnon yksiköille. Helmikuussa 2021 kirkon ympäristödiplomi oli voimassa 55 yhteisöllä (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2021). Kirkon ympäristödiplomin rakenne mukailee, sovellettuna seurakuntien olosuhteisiin, ympäristöjärjestelmien ISO 14001 ja EMAS-rakennetta, jotka tässä työssä esitellään pääpiirteittäin luvussa 2.

Opinnäytetyö on ajankohtainen, koska eri yhteisöjen on entistä tärkeämpää kiinnittää huomiota oman toimintansa ympäristövaikutuksiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ympäristön suojelemiseksi. Kirkko on yhteiskunnallinen vaikuttaja ja siksi seurakunnat lähtevät aktiivisesti mukaan kantamaan vastuuta ympäristöstä ja ilmastosta.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat: Mikä on ympäristöjärjestelmä? Miten ympäristöasiat ovat huomioitu seurakunnassa tällä hetkellä? Millaisia ympäristövaikutuksia seurakunnan toiminnoilla on? Tämä opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena päämenetelmänä haastattelu. Lisäksi perehdytään seurakunnan toiminnasta kertovaan kirjalliseen materiaaliin. Tässä opinnäytetyössä esitellään Sääksmäen seurakunnan

ympäristökatselmuksen sisältöä ja luvussa 5 kehitysehdotuksia seurakunnalle ympäristödiplomin saavuttamiseksi.

Sääksmäen seurakunnassa on jo ympäristönäkökulmia otettu huomioon vuonna 2017 vahvistetussa seurakunnan strategiassa Tienviitat 2022, jossa kehoitetaan ihmisiä viljelemään ja varjelemaan eli muistutetaan ekologisesta vastuusta. Seurakunnan työntekijöiden keskuudessa ympäristödiplomin hankintaprosessi on otettu hyvillä mielin vastaan. Ympäristöasioita on jo huomioitu seurakunnan toiminnoissa monipuolisesti ja niitä on kirjattuna myös seurakunnan toimintasuunnitelmaan.

2 Ympäristöjärjestelmä

Ympäristöjärjestelmä on organisaation, yrityksen tai yhteisön ympäristöjohtamisen väline, jonka avulla se tunnistaa toimintansa, tuotteidensa ja palvelujensa aiheuttamia ympäristövaikutuksia. Ympäristöjärjestelmän avulla organisaatio tietää noudattavansa lain ja säädösten asettamia ympäristönsuojelun vaatimuksia. Ympäristöjärjestelmän avulla organisaatio voi toimia suunnitelmallisesti ympäristövaikutuksien vähentämiseksi sekä ohjata ja kehittää toimintojaan koko ajan ympäristöystävällisempään suuntaan. Ympäristöjärjestelmä toimii samalla varautumissuunnitelmana ja luo näin ollen yritykselle toimintavarmuutta. Lisäksi ympäristöjärjestelmän avulla voidaan osoittaa sidosryhmille, että ympäristöasiat ovat yritykselle merkityksellisiä. Tämä voi tuoda heille kilpailuetua sellaisiin yrityksiin nähden, jotka eivät ole ympäristöasioihin panostaneet. (Pesonen 2005, ss. 11–14)

Ympäristöjärjestelmän toimivuutta voi tarkastella auditoinnilla. Sisäisen, organisaation oma ympäristöjärjestelmän auditointi tehdään suunnitellusti, säännöllisesti ja siinä käydään yksityiskohtaisesti läpi ympäristöjärjestelmän osat. Jos organisaatio haluaa todistuksen omasta ympäristöjärjestelmästä, tulee auditoinnin suorittamaan ulkopuolinen tarkastusorganisaatio, ulkopuolinen auditointi. Ulkopuolinen auditointi on sisäistä auditointia suppeampi, otosluonteinen, koska ulkopuolisella auditointijalla ei välttämättä ole aikaa käydä koko organisaation toimia yksityiskohtaisesti läpi, vaan hän valitsee tarkastettavat kohteet, joiden perusteella hän luo kokonaisvaltaisen käsityksen organisaation ympäristöjärjestelmän toimivuudesta. Ulkoinen auditointi tuo ympäristöjärjestelmään luetettavuutta ja se

mahdollistaa sen, että organisaatioiden ympäristöjärjestelmiä on arvioitu puolueettomasti ja ne ovat yhdenvertaisia. (Pesonen 2005, ss. 67–81)

2.1 ISO 14001 -standardi

Maailman tunnetuin ympäristöjärjestelmämalli on Kansainvälisen Standardisoimisliiton ISO 14001 -standardi. Sen perusteella tehty ympäristöjärjestelmä antaa kokonaisvaltaisen ja asioiden parantamiseen tähtäävän suunnan organisaation ympäristöasioihin ja sen kaikkiin toimintoihin. ISO 14001 kuuluu ISO 14000 -standardisarjaan, johon sisältyy myös muita yksityiskohtaisia standardeja, jotka liittyvät esimerkiksi elinkaariarviointiin, ympäristöviestintään ja ympäristömerkkeihin. (SFS, n.d.)

ISO 14001 -standardi sopii kaikenlaisille organisaatioille ja yrityksille käytettäväksi, niin julkisella kuin yksityisellä puolellakin. Se on kokonaisvaltainen työkalu, josta on organisaatiolle monenlaisia hyötyjä. Se varmistaa toiminnan olevan ympäristölainsäädännön ja muiden velvoitteiden mukaista. Se lisää kustannustehokkuutta, koska ympäristöstävälliset valinnat toiminnassa tuovat yleensä säästöä esimerkiksi raaka-aine- ja energiakustannuksiin. Sen avulla voidaan antaa myönteistä kuvaa sidosryhmille, osoittamalla, että toiminta on vastuullista. Se lisää työpaikalla henkilöstön kokonaisvaltaista ympäristötietoutta. Ympäristöjärjestelmän avulla ympäristöasiat yhdistetään osaksi organisaation strategiaa ja toiminnan suunnittelua. Sen avulla osataan tunnistaa myös toiminnasta syntyvät mahdolliset ympäristöriskit. Standardi painottaa johdon vastuuta koko organisaation ympäristöasioissa. Ympäristönäkökulmat tulee ottaa huomioon toiminnan strategisessa suunnittelussa. (SFS, n.d.)

Standardissa noudatetaan PDCA-mallia. PDCA on lyhenne sanoista plan, do, check, act eli suunnittele, tee, tarkista ja toimi. PDCA-mallissa toiminnot seuraavat toisiaan syklissä eli tavoitteena on jatkuva parantaminen. (SFS n.d.)

ISO 14001-standardissa organisaatio tulee valita itselleen indikaattorit eli mittarit, joiden avulla se tarkkailee ympäristönsuojelun tasoa ja näin voi varmistaa, että ympäristövaikutuksia on voitu vähentää. Yrityksen on mahdollista saada ISO 14001 -standardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästäan sertifikaatti eli todistus. Sertifikaatin

saaminen edellyttää, että yrityksen toiminnoista on tehty ulkopuolinen auditointi, jossa toimintojen todetaan olevan ympäristöjärjestelmän mukaisella tasolla. (Pesonen ym. 2005, ss. 32–33, 79)

2.2 EMAS-asetus

EMAS (the Eco-Management and Audit Scheme) on kaikille yrityksille ja organisaatioille tarkoitettu vapaaehtoinen ympäristöjärjestelmä. EMAS-järjestelmä perustuu EU:n asetukseen ja se rakentuu kansainvälisen ISO 14001-ympäristöjärjestelmästandardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä sekä ympäristöraportista eli EMAS-selonteosta. ISO 14001-standardi ei vaadi ympäristökatselmuksen tekemistä, mutta sen liitteissä on maininta, että yrityksen, jolla ei vielä ole ympäristöjärjestelmää, pitäisi määritellä nykyinen ympäristöasioiden taso. EMAS-järjestelmää haettaessa kuitenkin edellytetään, että yrityksessä suoritetaan ympäristökatselmus, jos ISO14001 standardia ei ole vielä sertifioitu. (Ymparisto.fi, 2019a; Pesonen ym., 2005, s. 42)

Ympäristötietojen raportointi ja avoimuus ovat keskeinen osa EMAS-järjestelmää. EMAS-selonteossa kerrotaan organisaation toiminnan ympäristövaikutuksista sekä ympäristösuojeluun asetetuista tavoitteista. EMAS-järjestelmään liittyneet organisaatiot sitoutuvat ympäristölainsäädännön noudattamiseen, ympäristönsuojelun tason jatkuvaan parantamiseen sekä säännölliseen, julkiseen raportointiin ympäristöasioistaan. Ulkopuolinen arvioija vahvistaa EMAS-selonteon tiedot ja todentaa ympäristöjärjestelmän. EMAS-järjestelmässä ulkopuolisena arvioijana voi toimia vain akkreditoitu todentaja. Akkreditoitu eli päteväksi todettu todentaja täyttää EMAS-asetuksen mukaiset pätevyysvaatimukset. Suomessa päteväksi toteamisen eli akkreditoinnin suorittaa Mittatekniikan keskus Finas. (Ymparisto.fi, 2019b; Pesonen ym., 2005, s. 82)

EMAS-organisaatio hakee rekisteröitymistä EMAS-asetuksessa määrättyltä toimielimeltä, Suomessa se on Suomen ympäristökeskus Syke. Ensimmäinen ympäristöselonteko julkaistaan rekisteröinnin yhteydessä. Seuraavat, päteväksi todetun todentajan vahvistamat selonteot julkaistaan säännöllisesti kolmen vuoden välein ja mahdolliset muutokset ympäristötunnusluvuissa vuosittain. Rekisteröitynyt organisaatio saa käyttöönsä EMAS-sertifikaatin ja -logon. (Ymparisto.fi, 2019b)

2.3 Kirkon ympäristödiplomi

Kirkon ympäristödiplomi on kirkon oma ympäristöjärjestelmä, joka auttaa seurakuntaa kantamaan vastuuta toimintansa ympäristövaikutuksista. Lainsäädäntö edellyttää jo nykyisellään ottamaan huomioon toiminnan ympäristövaikutuksia, mutta ympäristödiplomin avulla seurakunta voi parantaa ympäristöasioiden tasoa kaikissa toiminnoissaan, kokonaisvaltaisesti.

Kirkon diplomin saamiseksi seurakunnan on työskenneltävä yhdessä ja diplomin saavuttamiseksi on oltava yhteinen tahtotila. Kirkon ympäristödiplomissa päättäjät ja työntekijät sitoutuvat ympäristötyöhön, jossa tunnetaan oman toiminnan ympäristövaikutukset, määritetään selkeät vastuut ja toimintavaltuudet sekä asetetaan tavoitteet ympäristön tilan jatkuvaksi parantamiseksi. Ympäristödiplomissa toimintaa valvotaan luotettavasti ja siinä myös varaudutaan riskeihin. Diplomin rakenne mukailee ISO 14001 -standardin ja EMAS-asetuksen rakennetta ja näin ollen noudattaa jatkuvan parantamisen eli PDCA periaatteita (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, ss. 12–13).

Kirkon ympäristödiplomin seurakunnalle myöntää kirkkohallitus. Diplomin saadakseen seurakunta tekee tämänhetkisestä tilanteestaan ympäristökatselmuksen ja sen pohjalta laaditaan ympäristöohjelma. Ympäristöohjelma sisältää seurakunnan ympäristötavoitteet. Seurakunnan kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman ja tämän jälkeen seurakunta voi pyytää hiippakunnalta auditointia. Auditointia on kirkon kouluttama, ympäristöasioita tunteva henkilö, joka käy läpi ympäristödiplomia hakevan seurakunnan ympäristökatselmuksen sekä -ohjelman. Auditointia antaa lausunnon tuomiokapitulille, joka esittää kirkkohallitukselle ympäristödiplomin myöntämistä. Seuraavalla sivulla kuva 1 havainnollistaa kirkon ympäristödiplomin hankintaprosessia. Kirkon ympäristödiplomi on voimassa myöntämivuoden loppuun ja neljä seuraavaa kalenterivuotta. Uusittaessa se on voimassa viisi lisävuotta. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, s. 20–28)

Kuva 1. Ympäristödiplomin laadinta ja hakuprosessi. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 19)

3 Työn tavoite ja tutkimusmenetelmät

Tämä opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista, ja siinä suositaan ihmistä tiedonkeruun välineenä. Laadullisen tutkimuksen menetelmiä ovat esimerkiksi haastattelu ja havainnointi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa tutkimuskohteen nykytilannetta, jolloin tutkimuskysymyksiin saadaan vastaukset parhaiten laadullisen tutkimusmenetelmän keinoin. Kvalitatiivisessa menetelmässä tutkimussuunnitelma on joustava ja tarpeen mukaan tutkimuksen edetessä sitä voi joustavasti muuttaa esimerkiksi olosuhteiden tai aikataulun muuttuessa. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 161–164)

Tässä opinnäytetyössä pääasiallisena tutkimusmenetelmänä oli haastattelu. Haastattelut toteutettiin kasvotusten, paikan päällä seurakunnan tiloissa tai sähköpostitse teemahaastatteluin. Teemahaastattelu on avoimen ja lomakehaastattelun välimuoto, jossa haastattelun aihepiiri on tiedossa, mutta kysymysten muotoa tai järjestystä voi muuttaa haastattelun edetessä (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 208–209). Teemahaastattelussa etuna oli se, että se voidaan toteuttaa joustavasti ja tarvittaessa haastattelun aikana voi esittää tarkentavia kysymyksiä esiin tulleista asioista.

Tutkimusta varten haastateltiin seurakunnan työntekijöitä monilta toimialoilta. Haastateltavat ovat oman aihealueensa asiantuntijoita ja he osasivat parhaiten kertoa ympäristökatselmuksessa huomioitavista asioista. Haastateltavat on valittu työntilaajan yhteyshenkilön suositusten mukaan sekä työn edetessä ilmenneiden lisäkysymysten selvittämiseksi. Ympäristökatselmusta varten tehdään useampia haastatteluja ja yksi koko henkilökunnan kattava kysely. Kysely laaditaan kartoittamaan seurakunnan työntekijöiden liikennetottumuksia, ja se jaetaan henkilökunnalle ryhmäsähköpostina. Liikenteeseen ja liikkumiseen liittyvien kysymyksien lisäksi mukana oli muutama kysymys seurakunnan ympäristöasioista yleisesti.

Ympäristökatselmuksen laatimiseksi tarvitaan tutustumista ympäristöjärjestelmien, jotta ymmärtää ympäristöjärjestelmän toimintaperiaatetta ja kykenee laatimaan ympäristökatselmuksen. Erityisesti tarvitsee tietää Kirkon ympäristödiplomin vaatimukset, jotka löytyvät Kirkon ympäristödiplomin käsikirjasta 2012. Seurakunnan eri toimintojen tämänhetkisiä ympäristövaikutuksia selvitetäessä tutustutaan toiminnoista ja toimintatavoista kertovaan materiaaliin ja asiakirjoihin, esimerkiksi toimintakertomukseen ja tilinpäätökseen, hankintaohjeisiin sekä kone- ja kemikaaliluetteloihin. Ympäristökatselmusta varten tarvitsee tietoa myös esimerkiksi alueen jätehuolto- ja ympäristömääräyksistä.

4 Ympäristökatselmus Sääksmäen seurakunnalle

Sääksmäen seurakunnan historian uskotaan ulottuvan aina 1200-luvulle asti. Sääksmäen kivikirkko on seurakunnan vanhin kirkko ja se on todennäköisesti rakennettu 1400-luvun lopulla. Sääksmäen seurakunta on Valkeakosken kaupungin seurakunta. Sääksmäellä ja Valkeakoskella on vaiheikas, yhteinen historia, niin kunnallisessa, kuin seurakunnallisessa

yhteistyössä. Seurakunnat yhdistyivät v. 2007 ottaen nimekseen Sääksmäen seurakunta. (Valkeapää 2010, s.7, 44; Kuuliala, 1989, s. 27)

Kuva 2. Sääksmäen seurakunnan oma strategia, Tienviitat 2022, käsittää seurakunnan arvot, vision ja mission sekä henkilöstä ja kiinteistöstrategian. (Sääksmäen seurakunta 2017)

Kuvassa 2 esitellään Sääksmäen seurakunnan strategia, Tienviitat 2022. Sääksmäen seurakunnan arvot Usko, toivo ja rakkaus – Viljele ja varjele muistuttavat seurakunnan tehtävän ekologisesta vastuusta ja ulottuvuuksista. Strategian mukaan ihmiset ovat seiiniä tärkeämmät ja näin ollen seurakunta pyrkii pääsemään turhista neliöistä eroon. Seurakuntatalo, kirkkoherran virasto ja hallinnon sekä työntekijöiden toimistotilat sijaitsevat tällä hetkellä rakennuksessa, joka ei vastaa enää nykyajan tarpeita, turhia neliöitä on liikaa. Suunnitteilla oli uudisrakentaminen samalle tontilla sekä nykyisen hallintorakennuksen purku lähitulevaisuudessa. Lisäksi Valkeakosken kirkon tilanne on pulmallinen. Kirkko on sisäilmaongelmainen, eikä se ole tällä hetkellä käytössä. Tiloiltaan se ei vastaa seurakunnan tarpeisiin, ja sen peruskorjaaminen tulisi aivan liian kalliiksi. Kirkko on kirkkovaltuuston vuonna 2018 tekemällä päätöksellä päätetty purkaa, mutta päätöksestä on tehty valituksia ja

asian käsittely on kesken. (M. Neulainen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020; Sääksmäen seurakunta, 2020)

4.1 Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Sääksmäen seurakunnan kirkkoneuvosto päätti syksyllä 2019 hakea kirkon ympäristödiplomia. Prosessia varten perustettiin ympäristötyöryhmä, jossa on edustettuna työntekijöitä seurakunnan eri työaloista. Työryhmän vastaavana toimii Matti Neulainen. Koko seurakunnan toimintojen ympäristökatselmuksen laatijaksi valittiin tämän opinnäytetyöntekijä Leenamaija Vattinen. Ympäristötyöryhmä kokoontuu säännöllisesti, muutaman kuukauden välein. Tarvittaessa työryhmän kokouksiin osallistuu myös muita seurakunnan työntekijöitä. Covid-19 aiheuttaman koronapandemian vuoksi vuonna 2020 työryhmän kokoukset ovat pääasiassa olleet verkossa järjestettyjä Teams-kokouksia. Myös tämän opinnäytetyön laatija on osallistunut kokouksiin.

Kappalainen Matti Neulainen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020) kertoo että, ympäristödiplomista on kerrottu seurakunnan työntekijöille työntekijäkokouksessa 22.1.2020, jossa oli paikalla myös Tampereen hiippakunnan ympäristöasioiden yhteyshenkilö Sari Jussila.

4.1.1 Seurakunnan sitoutuminen ympäristötyöhön

Sääksmäen seurakunnalla on strategiassa Tienviitat 2022 on kirjattuna kehoitus viljele ja varjele, mikä muistuttaa vastuullisuudesta luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi ja hyvistä teoista ympäristöä kohtaan. Erillistä ympäristöstrategiaa ei tarvita, kunhan ympäristönäkökulmia on liitetty eri työalojen toimintasuunnitelmiin. Sääksmäen seurakunnan kirkkovaltuusto sitoutuu ympäristötavoitteisiin hyväksyessään ympäristöohjelman. Kirkkoneuvosto nimittää seurakunnan ympäristövastaavan viimeistään ympäristöohjelman hyväksymisen yhteydessä. (Sääksmäen seurakunta 2017; Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, s. 25)

Seurakunnan työntekijät ovat työntekijäkokouksissaan saaneet tietoa ympäristödiplomin hankinnasta ja millaisia asioita ympäristöjärjestelmään kuuluu. Ympäristötyöryhmällä on

ollut mahdollisuus osallistua verkossa järjestettyyn Kirkon ympäristöpäivät -webinaariin syksyllä 2020. Seurakunnan työntekijöille ei ole järjestetty ympäristökoulutusta. Seurakunnan työaloille ei ole nimitetty ympäristövastaavia. (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 16.9.2020; P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020)

4.1.2 Auditointi ja diplomin uusiminen

Kun ympäristöohjelma on valmis ja hyväksytty kirkkoneuvostossa, ympäristövastaava ja -työryhmä nimetty, sekä tarkistustaulukkoon on kerätty 100 pistettä voi seurakunta pyytää ympäristöjärjestelmän auditointia hiippakunnan tuomiokapitulilta. Auditointi tutustuu seurakunnan ympäristökatselmukseen, -ohjelmaan ja tarkistustaulukkoon. Auditointi sisältää kirjallisen osuuden, jossa auditointi tutustuu tarvittaviin dokumentteihin ja käytännön osuuden, jossa tarkastetaan pistekoemaisesti eri kohteita seurakunnan toiminnassa. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, ss. 28–30)

Ulkoisen auditointi on puolueeton ja tuo ympäristöjärjestelmään luotettavuutta. Sen avulla eri seurakuntien ympäristöjärjestelmät ovat yhtenäisiä. Auditoinnin jälkeen ympäristödiplomihakemus toimitetaan tuomiokapituliin, josta se toimitetaan kirkkohallitukselle, joka myöntää diplomin. Ympäristödiplomi on voimassa viisi kalenterivuotta myöntämivuosi mukaan lukien. Jos Sääksmäen seurakunta saa ympäristödiplomin voimaan vuonna 2021, se on voimassa 2025 vuoden loppuun. Seuraava ympäristödiplomi haetaan vuonna 2020 julkaistun uudistuneen Kirkon ympäristödiplomin kriteerien mukaan. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, ss. 28–30)

4.1.3 Sisäinen ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma

Sisäisellä ympäristökatselmuksella tarkoitetaan seurakunnan kaikkien toimintojen tämänhetkisten ympäristövaikutusten kartoittamista. Ympäristökatselmuksen aikataulu Sääksmäen seurakunnalla oli vuoden 2020 loppuun mennessä.

Ympäristökatselmus laadittiin haastattelemalla seurakunnan työntekijöitä, jotka ovat oman työalansa asiantuntijoita sekä tutustumalla seurakunnan toimipisteisiin. Lisäksi katselmusta varten perehdyttiin erilaisiin asiakirjoihin, mm. seurakunnan toiminta- ja

taloussuunnitelmaan 2020–2022, toimintakertomus ja tilinpäätökseen 2019, seurakunnan hankintaohjeisiin ja siivouksen kemikaaliluetteloon.

Kuvassa 3 näkyy Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan sisällysluettelo. Haastatteluista, dokumenteista ja seurakunnan tiloissa tehdyistä huomioista saatavien tietojen pohjalta laaditaan kirjallinen raportti, ympäristökatselmus, joka noudattaa Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012 sisällysluettelon numerointia 3–14. Tässä opinnäyteyössä ympäristökatselmus esitetään kokonaisuudessaan tässä luvussa 4, otsikoiden 4.1–4.12. alla. Ympäristödiplomin minikriteereiden sekä pisteiden otsikointeja on yhdistetty.

Kuva 3. Kirkon ympäristödiplomin käsikirja sisällysluettelo. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012)

Sisällys								
Ei-pöytä3								
Isäille9								
1 Kirkan ympäristödiplomi11								
1.1 Misi leikin ympäristödiplomi?.....11								
1.2 Mä se on?.....12								
2 Ympäristödiplomin teologiaa14								
3 Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestämisohjeet18								
3.1 Ympäristödiplomin valmistelu ja ohjeet.....20								
3.2 Seuran ympäristökatselmus.....20								
3.3 Ympäristöohjelma.....23								
3.4 Saavutus.....25								
3.5 Jokien seuranta.....25								
3.6 Ympäristöasiain ja -työryhmän neuvottelu.....26								
3.7 Henkilöstön koulutus.....26								
3.8 Pöytä ja toteutusohjeet.....27								
3.9 Auditointi.....29								
3.10 Diplomin lausuminen.....29								
PESTEET:								
3.11 Tehtävien ympäristö- vastaajat.....31								
3.12 Isäkköryhmä.....31								
3.13 Vesi.....32								
3.14 Oma väliaikainen.....32								
3.15 Muut toimenpiteet.....34								
4 Toiminta ja talous35								
4.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma.....35								
4.2 Vorkinut.....35								
4.3 Vastuullinen sijoittaminen.....36								
4.4 Hätäsiur.....36								
PESTEET:								
4.5 Vastuulliset sijoitussuhteet.....36								
4.6 Lähtötyöryhmän ja kansainvälisen diakonian yritysten välinen osuuksien vaihtaminen.....40								
4.7 Ympäristömerkityt tuotteet.....40								
4.8 Ympäristömerkinnät.....42								
4.9 Hillokoiden valmistuksen suorittaminen ja korjaukset.....43								
4.10 Muut toimenpiteet.....44								
5 Ympäristökasvatusta45								
5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatusta suorittamassa.....45								
5.2 Ympäristöasiat ja -työryhmän järjestelyt.....49								
5.3 Ympäristöasiat eri ryhmätyöryhmissä.....49								
PESTEET:								
5.4 Ympäristöasiat erityisryhmätyöryhmissä.....55								
5.5 Käytetyt ympäristökasvatustavat.....55								
5.6 Hätäsiurille suositeltavat tuotteet.....55								
5.7 Verkko- ja kirjalliset ympäristökasvatustavat.....58								
5.8 Ympäristökasvatustavasta on otettu käyttöön välikäsi vakuutusmenetelmät.....56								
5.9 Muut toimenpiteet.....56								
6 Sähkö ja lämmitys58								
6.1 Sähkönkäyttö.....58								
6.2 Sähkönkäytön seuranta.....60								
6.3 Hyötysuhteiden seuranta.....60								
6.4 Lämmityksen seuranta ja vastuun nauhoittaminen.....61								
6.5 Ilma- ja puotuhäviön seuranta.....63								
6.6 Kattopöytätilojen lämmitys- ja sähkönkäytön seuranta.....64								
6.7 Huuhtelut ja kulkulaitat.....64								
PESTEET:								
6.8 Hyötysuhteiden seuranta.....64								
6.9 Kattopöytätilojen lämmitys- ja sähkönkäytön seuranta.....64								
6.10 Kattopöytätilojen lämmitys- ja sähkönkäytön seuranta.....65								
6.11 Kattopöytätilojen lämmitys- ja sähkönkäytön seuranta.....65								
6.12 Hyötysuhteiden seuranta.....66								
6.13 Muut toimenpiteet.....66								
7 Siivous68								
7.1 Ympäristösiivous.....68								
7.2 Henkilöstön ympäristösiivouksen seuranta.....69								
PESTEET:								
7.3 Henkilöstön ympäristösiivouksen seuranta.....70								
7.4 Hätäsiurien seuranta.....70								
7.5 Hätäsiurien seuranta.....72								
7.6 Muut toimenpiteet.....72								
8 Energia ja rakentaminen73								
8.1 Rakentaminen ja uusi rakentaminen.....73								
8.2 Kulttuurin ja rakentamisen seuranta.....74								
8.3 Uuden ja vanhojen rakentamisen seuranta.....74								
8.4 Energian ja veden käytön seuranta.....75								
8.5 Energiatutkimus.....76								
9 Energia- ja lämmitys79								
9.1 Energia- ja lämmitys.....79								
9.2 Energia- ja lämmitys.....79								
PESTEET:								
9.3 Energia- ja lämmitys.....79								
9.4 Energia- ja lämmitys.....80								
9.5 Energia- ja lämmitys.....80								
9.6 Energia- ja lämmitys.....80								
9.7 Energia- ja lämmitys.....80								
9.8 Energia- ja lämmitys.....80								
9.9 Energia- ja lämmitys.....80								
9.10 Energia- ja lämmitys.....80								
10 Toiminta90								
10.1 Toiminta.....90								
10.2 Toiminta.....90								
10.3 Toiminta.....90								
PESTEET:								
10.4 Toiminta.....90								
10.5 Toiminta.....90								
10.6 Toiminta.....90								
10.7 Toiminta.....90								
11 Huolto- ja viikkotyöt93								
11.1 Huolto- ja viikkotyöt.....93								
11.2 Huolto- ja viikkotyöt.....94								
11.3 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
PESTEET:								
11.4 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.5 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.6 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.7 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.8 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.9 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.10 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.11 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.12 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.13 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.14 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
11.15 Huolto- ja viikkotyöt.....97								
12 Leikki- ja karsinnoitukset100								
12.1 Leikki- ja karsinnoitukset.....100								
12.2 Leikki- ja karsinnoitukset.....101								
12.3 Leikki- ja karsinnoitukset.....101								
12.4 Leikki- ja karsinnoitukset.....102								
PESTEET:								
12.5 Leikki- ja karsinnoitukset.....102								
12.6 Leikki- ja karsinnoitukset.....103								
12.7 Leikki- ja karsinnoitukset.....103								
12.8 Leikki- ja karsinnoitukset.....103								
13 Metsät105								
13.1 Metsät.....105								
13.2 Metsät.....106								
13.3 Metsät.....108								
13.4 Metsät.....108								
13.5 Metsät.....108								
13.6 Metsät.....108								
13.7 Metsät.....108								
13.8 Metsät.....108								
13.9 Metsät.....108								
13.10 Metsät.....108								
13.11 Metsät.....108								
13.12 Metsät.....108								
13.13 Metsät.....108								
13.14 Metsät.....108								
13.15 Metsät.....108								
14 Lämmitin112								
14.1 Lämmitin.....112								
14.2 Lämmitin.....113								
14.3 Lämmitin.....113								
14.4 Lämmitin.....114								
PESTEET:								
14.5 Lämmitin.....115								
14.6 Lämmitin.....115								
14.7 Lämmitin.....116								
14.8 Lämmitin.....116								
14.9 Lämmitin.....116								
14.10 Lämmitin.....117								
Liite I:								
Liite I: Tarkastusohjeet Terveystieteiden ympäristödiplomin toteutuksesta.....117								
Liite I: Tarkastusohjeet Terveystieteiden ympäristödiplomin toteutuksesta.....118								

Sisäisen ympäristökatselmuksen pohjalta seurakunta laatii ympäristöohjelman, joka sisältää konkreettiset tavoitteet ympäristökatselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Ympäristöohjelma on voimassa 5 vuotta. Ympäristöohjelmassa määritellään myös tavoitteiden toteutusvastuu sekä aikataulu, jossa tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Ympäristöohjelmaan kirjattujen tavoitteiden saavuttamista tulee seurata ja ympäristöohjelman toteutumisesta on raportoitava vuosittain seurakunnan tai

ympäristötyöryhmän toimintakertomuksessa tai jollakin muulla sovitulla tavalla. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, ss.20–24)

Ympäristödiplomin saamiseksi seurakunnan on täytettävä kaikki Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa 2012 esillä olevat minimikriteerit ja sen lisäksi kerättävä vähintään 100 vapaavalintaista pistettä Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan 2012 vaihtoehtoista. Pisteet seurakunta valitsee omien olosuhteidensa pohjalta. Pisteitä on tarjolla 500. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, s. 27)

4.1.4 Lisäpisteet

Seurakunnalla on mahdollisuus joka aihekokonaisuudesta kerätä itselleen tarvittavia 100 pistettä. Pisteitä on tarjolla vaihtelevasti riippuen asian merkityksellisyydestä.

Ympäristöjärjestelmän laatimisen ja hakuprosessin lisäpisteitä on tarjolla esimerkiksi viestinnästä, henkilökunnan lisäkoulutuksesta, seurakunnan omasta väliauditoinnista ja tehtäväalueiden ympäristövastaavista. Diplomin minimivaatimukseen kuuluu energiavastaavan ja vaarallisista aineista vastaavan työntekijän nimittäminen.

Suunniteltaessa osallistumista vuoden 2021 koulutuskalenterin tarjoamiin koulutuksiin huomioidaan ympäristöaiheiset koulutukset. Seurakuntalaisille on kerrottu seurakunnan ympäristödiplomihankkeesta kotisivuilla julkaistussa tiedotteessa 7.10.2019, Valkeakosken Sanomien välissä ilmestyvässä Sääksmäen seurakunnan "Kotikirkko"-lehdessä 27.11.2020 sekä useissa saarnoissa, puheissa ja hartauskirjoituksissa. (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020, 14.12.2020)

Lisäpisteitä saa myös, jos seurakunnan työntekijöiden ja luottamushenkilöiden ympäristöasenteita tai -ajatuksia on kartoitettu. Ympäristökatselmuksen vaatimaa liikenneselvitystä varten tehdyssä Webropol-kyselyssä kartoitettiin myös työntekijöiden ajatuksia ympäristöasioista.

4.2 Toiminta ja talous

Ympäristödiplomia haettaessa ympäristöasiat tulee olla yhtenä toiminnan painopisteenä seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa. Talouden ympäristövaikutuksia selvittäessä tulisi myös selvittää seurakunnan hiilialanjälki, mutta Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012 suosittelen kirkkohallituksen hiililaskuri on ollut poissa käytöstä, eikä hiilijalanjälkeä ole Sääksmäen seurakunnassa laskettu muullakaan tavoin.

4.2.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma

Sääksmäen seurakunnan kirkkovaltuuston hyväksymässä Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2020–2022 on esitetty ympäristöasioiden huomioon ottamista eri toimialoilla. Tiedotusta ja viestintää koskien tavoitteena on lisätä ja tehostaa sähköistä ja sosiaalisen median kautta tapahtuvaa viestintää ja näin vähentää paperin kulutusta. Sääksmäen kirkkoon, Kappelikirkkoon ja Pappilanniemen kurssikeskukseen hankitaan sähköiset ilmoitustaulut 2020–2021. Seurakuntalaisille viestitään ympäristöohjelman tavoitteista ja indikaattoreista. (Sääksmäen seurakunta 2019a).

Diakoniatiimin tavoitteisiin on kirjattu osallistuminen ympäristödiplomin hankintaprosessiin ja toteutukseen. Varhaiskasvatus pyrkii ympäristökasvatukseen vahvistamiseen toiminnassaan ja tavoitteena on kasvattaa lasten tietoutta kestävästä kehityksestä. Konkreettisia toimenpiteitä ovat jätteiden lajittelu ja kirpputoritapahtumien järjestäminen. Pappilanniemen kurssikeskuksen toiminnassa huomioidaan kestävä kehitysperiaatteet ja pieni hiilijalanjälki. Luontoarvoja hyödynnetään kurssikeskuksen toiminnassa ja markkinoinnissa. (Sääksmäen seurakunta 2019a)

4.2.2 Hankinnat ja sijoittaminen

Sääksmäen seurakunnan hankintoja ohjaa kirkkolaki ja -järjestys, hankintalaki, erityisalojen hankintalaki ja niitä täydentävät säädökset, seurakunnan taloussääntö sekä kirkkoneuvoston 29.8.2013 hyväksymät hankintaohjeet. Hankintaohjeisiin on kirjattuna hankintojen laatuvaatimuksia koskevia asioita. Samalla hankinnoissa kehoitetaan ottamaan huomioon mahdollisuuksien mukaan ympäristönäkökulmat. Jos hankinnan tarjouspyynnön

valintaperusteena on kokonaistaloudellinen edullisuus, voidaan yhtenä arviointikriteerinä käyttää tuotteen ympäristöystävällisyyttä. (Sääksmäen seurakunta n.d.-b)

Talousjohtaja Anneli Hell (henkilökohtainen tiedonanto 15.1.2021) kertoo, että Sääksmäen seurakunnassa hankinnoista vastaa usea eri taho. Työalakohtaiset pien- ja tavarahankinnat, esimerkiksi siivouksessa ja keittiöissä tekevät työalojen vastaavat yhdessä työntekijöiden kanssa. Erityisesti seurakunnan hankintaohjeita voidaan noudattaa näissä EU:n kansalliset kynnysarvot alittavissa pienhankinnoissa. Ympäristönäkökulmista kotimaisuus ja paikallisuus huomioidaan mahdollisuuksien mukaan hankinnoissa. Seurakunta pyrkii toiminnassaan ja ostoissaan käyttämään paikallisia palveluita mahdollisimman paljon. (Sääksmäen seurakunta n.d.-b)

Sääksmäen seurakunnalla on kirkkoneuvoston hyväksymä sijoitussuunnitelma vuosille 2019–2022. Seurakunnan sijoitustoiminnassa huomioidaan Kirkon vastuullisen sijoittamisen ohjeet (2007) ja Kirkon omistajapolitiikka (2009). (Sääksmäen seurakunta n.d.-c)

4.2.3 Lisäpisteet

Toiminnan ja talouden lisäpisteitä saa mm. vastuullisista sijoitusrahastoista, lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen varojen osuudesta ja ympäristömerkityistä tuotteista. Seurakunnan sijoituksista n. 10 % on vastuullisissa rahastoissa. Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen avustusten osuus verotuloista on 2,45 %.

Seuraavalla sivulla kuvassa 4 esitetään joitain yleisempiä ympäristömerkkejä.

Ympäristömerkkien avulla kerrotaan tuotteiden ominaisuuksista. Ympäristö- tai energiamerkin voivat saada vain ympäristön kannalta ystävälliset tuotteet. Myös luomutuotteille ja reilun kaupan tuotteille on olemassa omat merkit. Seurakunta saa pisteitä ympäristömerkityiden tuotteiden käytön runsaudesta.

Kuva 4. Yleisiä ympäristömerkkejä: Luomumerkki, EU:n luomumerkki, Reilun kaupan merkki, Joutsenmerkki eli Pohjoismainen ympäristömerkki, Euroopan ympäristömerkki ja EU:n energiamerkki. (Kiertokapula n.d.)

Ympäristömerkittyjä tuotteita seurakunnassa ovat muun muassa Canon valkoinen tulostuspaperi, käsipyyhepaperi Tork, WC-paperi Grite Blossom, Diverseyn Sure puhdistus- ja siivousaineet, joilla on EU-Ecolabel- merkki. Finish- astianpesukonetabletti, käsipyyhepaperi Lotus, suodatinpussit, WC-paperi Katrin classic, Heti Joutsen -saippuat, Katrin Foam wash - pesuaine, Kiilto Rosita, Kiilto Forte ja Soft care sensitive -pesuaine, joilla on joutsenmerkki. Sekä Reilun kaupan kahvi ja tee.

Matti Neulainen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020 ja 24.11.2020) kertoo, että tulevaisuudessa seurakunnan on tarkoitus luopua turhista kiinteistöistä, joissa on liikaa neliöitä käyttöön tai tarpeeseen nähden. Tämä tulee vaikuttamaan seurakunnan toiminnan ja talouden ympäristövaikutuksiin sekä vähentää rakennusten energiankulutuksessa syntyviä päästöjä merkittävästi.

4.3 Ympäristökasvatus

Kirkon ympäristödiplomi edellyttää, että seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma yhteistyössä seurakunnan kaikkien työntekijöiden ja luottamushenkilöiden kanssa.

Ympäristökasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon elinikäinen oppiminen ja kaikki seurakunnan työalat. Kasvatuksen toimialajohtaja Ulla-Mari Hutko (henkilökohtainen tiedonanto, 1.9.2020) kertoo, että Sääksmäen seurakunnalla ei vielä ole ympäristökasvatussuunnitelmaa.

4.3.1 Ympäristöasiat eri työmuodoissa

Luomakunnan sunnuntain viettäminen kuuluu seurakunnan jumalanpalvelussuunnitelmaan. Vuonna 2020 sitä vietettiin helatorstaina 21.5.2020, jolloin jumalanpalvelus striimattiin Pappilanniemen kurssikeskuksen ulkokirkosta. Sadonkorjuun kiitosmessua vietettiin 11.10.2020. Myös vastuuviikkoa vietettiin lokakuussa 2020.

Vapaaehtoistoiminnan ja kansainvälisen työn koordinaattori Elina Virtanen (henkilökohtainen tiedonanto, 28.12.2020) kertoo, että diakonian työalalla ja eri yhteistyöjärjestöjen kanssa yritetään toteuttaa kestävä kehityksen teemoja. Diakoniatyössä on päätetty käyttää tavallisia kahvikuppeja kertakäyttöisten sijaan. Jos käytännön syistä kertakäyttöastioita joudutaan käyttämään, ovat ne biohajoavia. Tarjoiluissa vältetään punaista lihaa. Korona-aikana vapaaehtoisten kanssa pidetyt palaverit ovat olleet verkossa järjestettyjä Teams-kokouksia. Viestinnässä on panostettu Suomen lähetysseuran Tasauskampanjaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja Earth Hour-tapahtumaan. Reilun kaupan viikkoa ja Reilua kahvitaukoa on vietetty vuosittain. Kerhotila Kohtaamispaikan yhteydessä toimii Lähetyspuoti, jossa myydään käsitöitä, kirjallisuutta, leivonnaisia ja pieniä lahjatavaroita lähetystyön ja Naisten Pankin hyväksi. Osa tuotteista on joko kokonaan tai osittain kierrätysmateriaaleista tehtyjä.

Päiväkerhoja toimii eri puolella seurakunnan toimialuetta: Kärjenniemessä, Eerolassa, Sassisissa ja Seurakuntatalolla. Sorrilla toimii iltapäiväkerho ja perhekerhot. Lastenohjaaja Leena Uurainen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020) kertoo, että niissä kerhotiloissa, joiden yhteydessä on lajittelupisteet, lajitellaan. Kaikki kerhotilat sijaitsevat niin, että ympäristökasvatusta on mahdollista toteuttaa luonnossa, retkeillen ja tutustumalla lähiluontoon. Ympäristöaiheisia teemapäiviä ei vietetä, mutta vuodenajat ja vuodenkierto näkyvät kerhotoiminnassa. Keväällä kylvetään siemeniä, joiden kasvua seurataan lasten kanssa. Lisäksi päiväkerhoissa on tehty ympäristökasvatusta havainnollistamalla, mitä erilaisille roskille tapahtuu, kun ne on laitettu maa-aineksen sekaan. Tämä auttaa lasta hahmottamaan, mitkä jätteet ei kuulu luontoon. Kerhojen askarteluissa käytetään kierrätysmateriaaleja. Lisäksi järjestetään kirppareita ja ”Tuo tullessasi, vie mennessäsi” -tapahtumia, jossa tavarat vaihtavat omistajaa ilman rahaa. Rippikoululeirit järjestetään seurakunnan omalla leirikeskuksella, joka on luonnon ympäröimä. Leirillä hyödynnetään

kaikissa mahdollisissa toimissa ympäristön mahdollisuuksia. Rippikoululeireillä on yksi kasvisruokapäivä. (L. Uurainen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

4.3.2 Lisäpisteet

Seurakunta on mukana osana Kirkon ulkomaanavun verkostoon kuuluvan Naisten pankin toiminnassa, joka on järjestänyt esimerkiksi metsärentoutusta ja muuta luonnossa liikkumista. Pappilanniemen kurssikeskuksen luontopolku on hiljaisuudelle rauhoitettu paikka. Polun varrella on ulkokirkko, jossa voi järjestää hengellisiä tilaisuuksia.

Diakonityöntekijä Päivi Isomäki (henkilökohtainen tiedonanto, 16.5.2020) kertoo että, Valkeakosken kaupungin kanssa yhteistyössä järjestetään ruoka-aputoimintaa. Seurakuntatalolla jaetaan koulujen ylijäämäruokaa ja kauppojen hävikkiin meneviä elintarvikkeita päivittäin. Sääksmäen seurakunnalla on ollut kummiurheilijayhteistyötä Valkeakoskelaisten urheiluseurojen kanssa. Seurakunnan tunnukset ovat esillä yhteistyökumppaneiden tilaisuuksissa ja viestinnässä. FC Haka on luovuttanut seurakunnalle vapaalippuja otteluihin, jotka seurakunta on toiminnassaan lahjoittanut eteenpäin. (P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020)

4.4 Jätehuolto

Jätelain 28 §:n mukaan seurakunnat eivät kuulu kunnan järjestämän jätehuollon piiriin vaan vastaavat itse omista jätteistään ja kilpailuttavat sekä tekevät itse omat jätehuoltosopimuksensa. Halutessaan seurakunta voi kuitenkin pyytää kunnan jätehuoltoviranomaista järjestämään jätehuoltonsa. Valkeakosken kaupunki kuuluu Kiertokapula Oy:n toimialueeseen.

4.4.1 Jätehuoltoselvitys

Seurakunnan jätehuolto noudattaa jätelakia ja jätelautakunta Kolmenkierron asettamia jätehuoltomääräyksiä. Kiinteistöissä, joissa seurakunta on vuokralla, järjestetään jätehuolto kaupungin jätehuoltomääräysten mukaan, eikä seurakunta voi niihin vaikuttaa.

Seurakuntatalolla syntyvistä jätteistä lajitellaan biojäte, sekajäte, lasi, metalli, paperi ja kartonki. Näihin on erilliskeräysastiat seurakuntatalon pihalla. Muovijätteitä kerätään myös ja ne viedään erilliskeräysastiaan muualle. Seurakuntatalon tiloissa lajitteluohjeet ovat hyvin näkyvillä ja lajitteluastioita on monipuolisesti. Ulkona sijaitsevista jäteastioista keräyspahvin astia täyttyy usein nopeasti. Kaatopaikkajätteen määrää seurakunnassa ei ole seurattu. Hyötyjäteastioiden tyhjentämisestä, seurakunnan sisätiloista ulos isompiin jäteastioihin, vastaavat suntiot ja siivooja. Kirkkoherranvirastolta ja taloustoimistolta tulee pääasiassa paperijätettä ja tietoturvajätettä. Paperille on oma keräysastia seurakuntatalon pihalla. Tietoturvajätteen noutaa hävitettäväksi noutaa Encore-ympäristöpalvelut suljetussa jäteastiassa. Pappilanniemen kurssikeskuksella lajitellaan sekajäte, biojäte, pahvi, paperi, metalli ja lasi. Lajitteluohjeita on hyvin esillä. (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020, 24.11.2020; A. Hell, henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020)

Seurakunnan työntekijät vievät SER-jätteet niitä vastaanottaviin pisteisiin. Tekstiilijätettä ei juurikaan synny, mutta jos syntyy, se laitetaan sekajätteisiin. Huonot ja rikkinäiset huonekalut henkilökunta vie kaatopaikalle. Kiinteistönhuollossa, siivouksessa ja hautausmailla työntekijät ovat itse huolehtineet vaarallisen jätteen asianmukaisesta keräämisestä ja toimitamisesta vastaanottopisteisiin. Vaarallinen jäte toimitetaan asianmukaisesti Lumikorven jätteiden käsittelyalueelle suoraan siitä työpisteestä, jossa jäte syntyy. Seurakunnalla ei ole jätehuoltosuunnitelmaa. (M. Lehmus, henkilökohtainen tiedonanto, 10.12.2020; M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 24.11.2020; E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Seurakuntapuutarhuri Elsi Pirinen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020) kertoo, että hautausmailta syntyy sekajätettä ja kompostoitavaa jätettä. Jätteiden lajittelua ei hautausmailla ole, vaan seurakuntalaisilta syntyvät jätteet, kukkalaitteet, kukkaruukut, pakkausmateriaalit ja hautakynttiläjätteen seurakuntalaiset laittavat sekaisiin yhteen sekajäteastiaan ja nämä toimitetaan Kiertokapulalle. Talviaikana hautausmailta kerätään vain sekajätettä. Seurakunnalla ei ole nimettynä ympäristödiplomin vaatimaa vaarallisista jätteistä vastaavaa henkilöä (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020).

4.4.2 Hautakynntilät, kukkalaitteet ja bio- ja puutarhajätteen käsittely

Seurakunnassa ei tällä hetkellä ole erilliskeräystä järjestettynä hautausmailla syntyvälle jätteelle. Seurakuntapuutarhuri Elsi Pirinen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020) kertoo, että lajittelu on osoittautunut haastavaksi, koska eri jätejakeet sekoittuvat keskenään hautausmailla vierailevilla ohjeistuksesta huolimatta ja näin ollen kompostijätteen seassa voi olla merkittävästi muovia tai muuta biojätteeksi kelpaamatonta. Seurakunnan omasta toiminnasta syntyvä kompostijäte, esimerkiksi haravoidut lehdet kerätään erikseen, jolloin se ei sisällä muuta, esimerkiksi muovia. Myös hautaustoimen ja viheralueiden hoidosta syntyviä muita jätteitä, mm. metallia ja rakennusjätettä lajitellaan ja ne työntekijät toimittavat lajittelupisteille itse. Hautausmailla syntyvän kompostijätteen hakee paikallinen urakoitsija omaan toimintaansa. Kappalainen Matti Neulanen (henkilökohtainen tiedonanto, 21.10.2020) mainitsee, että tuhkauksien yleistyessä tapana on suositella tuotavaksi muistokukkana esimerkiksi vain yksi ruusu. Tämä vähentää kukkalaitteista syntyvän sekajätteen määrää.

4.4.3 Lisäpisteet

Seurakuntatalolla on järjestetty muovinkeräys niin että muovijäte kuljetetaan Rinki-ekopisteelle ympäristötyöryhmän vastaavan, Matti Neulasen toimesta. Muovinkeräysastioita on taukotilojen yhteydessä sekä alakerran nuorisotiloissa. (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020) Kuvassa 5 näkyy, että esimerkiksi muovin- sekä pahvin- ja kartonginkeräysastioissa on hyvin esille ohjeet siitä, mitä erilliskeräysastioihin voi laittaa.

Pappilanniemen kurssikeskuksessa on vähennetty elintarvikepakkauksista tulevan jätteen määrää tilaamalla suurempia pakkauskokoja. Esimerkiksi jogurtti tilataan isoissa ämpäreissä, tosin poikkeuksellisesti nyt Covid-19-pandemian vuoksi on käytetty hygieenisempiä, yksittäispakattuja tuotteita. Siivouksessa pyritään välttämään kertakäyttötuotteita. Kertakäyttöisiä siivousliinoja on vain varalla. (I. Salminen, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 28.10.2020)

Kuva 5. Seurakuntatalolla sijaitsevat muun muassa muovin- sekä pahvin ja kartonginkeräysastiat, joissa hyvin esillä selkeät lajitteluohjeet. (Neulainen, M. 2020)

Seurakunta ei itse kompostoi biojätteitään. Kiinteistöjen toimipisteiden biojätteet menevät jätehuoltoyhtiön kautta jatkokäsittelyyn ja hautausmaiden kompostijätteet noutaa urakoitsija omaan toimintaansa maanparannusaineen raaka-aineeksi. Kaikilla hautausmailla on astiat kaatopaikkajätteelle ympärivuotisesti sekä kompostijätteelle sulan maan aikaan. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Seurakuntatalolla on henkilökunnalle ”Ota tästä” – kierrätyspöytä, johon saa tuoda itselle tarpeettomat tavarat tarjolle muiden tarpeeseen. Seurakunnan diakoniatyöntekijä Inka Valtamo (henkilökohtainen tiedonanto, 29.12.2020) kertoo hyödyntävänsä kierrätystarvikkeita toteuttaessaan askarteluideoitaan. Kierrätysmateriaalina hän pitää kaikkea sitä, mikä on jollekin hyödytöntä. Sosiaalisen median ryhmissä on helppo löytää ihmisten lahjoittamaa, heille hyödytöntä tavaraa, jota voi itse vielä työssään hyödyntää.

4.5 Siivous

Sääksmäen seurakunnan kirkkojen, seurakuntatalon ja kerhotilojen ylläpitosiivouksesta vastaavat suntiot ja siivoaja. He vastaavat myös edellä mainittujen tilojen siivousvälineistä

sekä kemikaaleista ja niiden hankinnoista. Seurakuntatalon Toivon talon ruokailusta vastaava emäntä tilaa keittiön astianpesuaineen itse tukusta. Pappilanniemen kurssikeskuksen siivouksesta, siivousvälineistä ja kemikaaleista sekä niiden hankinnoista vastaa kurssikeskuksen emäntä yhdessä siivouspuolen henkilön kanssa. (I. Salminen, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; T. Saarela, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 28.10.2020; P. Isomäki 26.1.2021)

4.5.1 Siivouksen ympäristöselvitys

Seurakunnan omien tilojen lisäksi seurakunnan tilojen siivouksesta vastaa Valkeakosken kaupunki. Eerolan, Kärjenniemen ja Roukon kerhotilat siivotaan Valkeakosken kaupungin toimesta. (L. Uurainen, henkilökohtainen tiedonanto, 26.10.2020)

Valkeakosken kaupungin siivoustyönjohtaja Anna-Kaisa Leppäaho (henkilökohtainen tiedonanto, 18.11.2020) kertoo kaupungin siivouksen ympäristöystävällisistä menetelmistä, että siivouksessa käytetään Kiilto Clean Oy:n tuotteita, joista osa joutsenmerkittyjä. Ympäristöasiat on huomioitu tuotteiden kilpailutuksessa. Siivouksessa on kiinnitetty huomiota veden käytön minimointiin ja energiatehokkaisiin koneisiin. Pääsääntöisesti käytössä ovat kestokäyttöiset mikrokuituliinat. Kertakäyttöisten siivouspyyhkeiden käyttö on minimoitu. Tällä hetkellä kuitenkin Covid-19-pandemian takia käytössä on paljon kertakäyttöisiä suojaimia.

Kirkkojen, seurakuntatalon, Kohtaamispaikan sekä kerhotilojen Sassi, Koulukatu ja Kirkontupa siivouksesta vastaavat suntio Irja Salminen (henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020) ja siivooja Taru Saarela (henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020) kertovat, että siivouksen osalta Sääksmäen seurakunnassa on jo mietitty ympäristöasioita tarkkaan, mutta kemikaalien ympäristöystävällisyyteen tulee vielä kiinnittää huomiota. Siivouksessa ympäristön kannalta tärkeää on ennaltaehkäistä likaantumista. Ympäristöä säästäviä näkökulmia siivouksessa ovat esimerkiksi vedetön siivous ja mikrokuitutekstiilien sekä mahdollisimman mietojen puhdistusaineliuoksien käyttö ylläpitosiivouksessa. Puhdistusaineet annostellaan tarkasti ohjeiden mukaan ja niiden käyttöä mietitään tapauskohtaisesti. Siivousaineet ostetaan tarkoituksenmukaisen kokoisissa pakkauksissa, jolloin siivousaine tulee käytetyksi eikä sitä tarvitse heittää pois. Jos siivousainetta tai

kemikaalia kuitenkin jää, hävitetään se asianmukaisesti. Siivouspyyhkeiden pesu suoritetaan keskitetysti, jolloin voidaan pestä täydempiä pyykkikoneellisia ja näin kuormitetaan vähemmän ympäristöä. Suntioid ja siivooja vastaavat käsipyyhe ja WC-papereiden hankinnasta sekä saippua-automaattien ja jumalanpalvelustyössä tarvittavien mikrofonien tyhjien pattereiden kierrättämisestä.

Siivoustyössä arvioidaan kohteiden siivoustarvetta ja mietitään työväline- ja puhdistusainevaihtoehtoja. On tärkeää huolehtia harvemmin tehtävistä perussiivoustöistä ja hoitaa pintoja säännöllisesti. Säännöllisellä ylläpitosiivouksella taas estetään lian pinttyminen ja näin voidaan vähentää voimakkaiden aineiden käyttöä. Tiloja on jaoteltu käyttötarkoituksen ja -asteen mukaan: jos tilan käyttö on vähäistä, ei lattiaa vahata niin usein. Virusflunssakauden aikana lisätään desinfiointia. Siivouksella on omat perehdytyskansioid, joista on helposti saatavilla tiedot seurakunnan eri tilojen siivoukseen ja puhtaanapitoon liittyen. Siivousaineet ja kemikaalit säilytetään lukitussa tilassa. Pesuaineiden käyttöturvatiedotteet ovat esillä siivouskomeroissa ja sähköisessä muodossa henkilökunnan verkkoasemalla. (I. Salminen, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; T. Saarela, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020)

Pappilanniemen emäntä Katja Ilmén (henkilökohtainen tiedonanto, 28.10.2020) kertoo, että kurssikeskuksen keittiön puhtaanapidossa ja siivouksessa on tällä hetkellä osittain käytössä Diverseyn SURE -sarjan tuotteet, jotka ovat 100 %:sti biohajoavia ja niiden valmistuksessa on käytetty uusiutuvia, kasvipohjaisia raaka-aineita. Tarkoitus on siirtyä kokonaan Diverseyn SURE-sarjan tuotteisiin. Siivouksessa tällä hetkellä käytössä olevat puhdistusaineet ovat välttämättömiä. Oikeaan annosteluun kiinnitetään huomiota jokaisella käyttökerralla. Kun kemikaalia tai puhdistusainetta käytetään oikein, vähennetään riskiä henkilökunnan ja ympäristön turvallisuudelle. Siivousaineet ja kemikaalit säilytetään lukitussa tilassa. Käyttöturvatiedotteet ovat esille taukotuvassa tai yksikön esimiehen huoneessa. Yleensä tuotteet käytetään loppuun, eikä ne pääse vanhentumaan, mutta tarvittaessa vanhentuneet tai käyttämättä jääneet tuotteet hävitetään asianmukaisesti kierrättämällä. Kurssikeskuksella ei ole luokituksia eri tilojen siivoustasosta, vaan kaikki tilat siivotaan päivittäin tai viikoittain riippuen tilojen käytöstä. Perussiivousta tehdään erikseen suunnitellusti.

4.5.2 Siivouksen hankinnat

Siivouksesta vastaava henkilökunta tekee siivousaineiden ja pientarvikkeiden hankinnat tukusta itse. Siivousvälineitä hankittaessa kiinnitetään huomiota niiden monikäyttöisyyteen, jolloin vältytään hankkimasta paljon erilaisia välineitä ja helpotetaan samalla työskentelyä ja välineiden kuljettamista. Välineiden tulee olla kulutuksenkestäviä, korjattavia ja helposti puhdistettavia. Ympäristövaikutuksia syntyy myös henkilöstön liikkuesssa omilla autoilla eri työpisteiden välillä kuljettaen siivousvälineitä mukanaan. Tähän on pyritty vaikuttamaan keskittämällä hankintoja niin, ettei turhia kuljetuksia ja näin ollen ympäristövaikutuksia pääsisi syntymään. Siivousaineiden pakkauksien materiaaleihin tai kokoon kiinnitetään huomiota, jotta ne ovat asianmukaiset ja vastaavat käyttötarkoitustaan. (I. Salminen, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; T. Saarela, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; K. Ilmén, 28.10.2020)

Seurakuntatalolla ja kappelikirkolla on käytössään Nykypesu Oy:n ovimattoja. Akaalainen Nykypesu Oy kertoo kotisivuillaan, että heillä on toiminnalleen ISO 9004-standardi sekä ISO 14001-ympäristöjärjestelmä. (Nykypesu Oy, n.d.)

Osa seurakunnan tekstiileistä pestään Tampereella, Pesulax-pesulassa. Pesulan johtaja Marko Ruokonen (henkilökohtainen tiedonanto, 1.12.2020) kertoo, että yrityksellä on ympäristöohjelma ja pesula toimittaa vuosittain kaupungin ympäristötarkastajalle ympäristönsuojelun vuosiraportin.

4.5.3 Lisäpisteet

Seurakunnan siivouksesta vastaavat henkilöt ovat suorittaneet omien alojensa perustutkinnot, joissa on käsitelty ympäristöasioita jonkin verran. Varsinaista ympäristöalan koulutusta henkilökunta ei ole saanut. (I. Salminen, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; T. Saarela, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 28.10.2020)

Ympäristöystävällisiä toimenpiteitä seurakunnan siivouksessa on, että siivousliinat pestään täysissä koneellisissa 90 °C. Siivousaineiden pakkauskoko valitaan käytön ja kulutuksen mukaan. Tilojen siivoustaso määritetään käytön mukaan ja esimerkiksi lattioita vahataan

harvemmin, jos tilojen käyttö on vähäisempää. Käytössä on ja vedetön siivous, jossa pintoja pyyhitään kuivalla tai nihkeällä liinalla. Pappilanniemen kurssikeskuksella siivous tehdään päivittäin tai viikoittain käytön mukaan ja perussiivousta tehdään erikseen, suunnitellusti. Seurakunnassa siirrytään ympäristöystävällisempiin puhdistusaineisiin vähitellen, tällä hetkellä käytössä olevien aineiden loputtua. (I. Salminen, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; T. Saarela, henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 28.10.2020)

Siivouksessa käytettäviä vaihtoehtoisia tuotteita ovat mikrokuituliinat ja ihmesieni (I. Salminen henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 28.10.2020). Ihmesieni on melamiinihartsia, jolla voidaan hangata pinnoilta vaikeita tahroja. Melamiinihartsia ei itsessään ole ympäristön kannalta aivan ongelmattomaa, mutta sen avulla voidaan vähentää kemiallisen hankausaineen käyttöä.

4.6 Energia ja rakentaminen

Sääksmäen seurakunnan kiinteistöt ovat:

- Valkeakosken kirkko
- Sääksmäen kirkko
- Metsäkansan kirkko
- Valkeakosken kappelikirkko
- seurakuntatalo
- Sääksmäen huoltola
- Pappilanniemen kurssikeskus
- kerhotilat Sassi (Kullervontie), Kohtaamispaikka (Seurahuoneenkatu), Sääksmäen kirkontupa
- kerhotilat, jotka vuokrattu: Kärjenniemi, Sorrila (Koulukatu), Eerola (Eerolantie), Roukko
- Asunto Oy Putaankari ja Kiinteistö Oy Valkeakosken Roineenkatu 20, joissa seurakunnalla on omistuksessaan osakkeita

4.6.1 Rakentamista ohjaava lainsäädäntö

Sääksmäen seurakunnan rakentamisessa ja maankäytössä noudatetaan maankäyttö- ja rakennuslain säädöksiä ja muuta maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvää lainsäädäntöä, esimerkiksi ympäristönsuojelulakia, vesilakia ja luonnonsuojelulakia. Lisäksi kirkollisiin

rakennuksiin liittyvissä korjaus- muutos- ja rakentamistoimenpiteissä noudatetaan kirkkolakia ja kirkkojärjestystä. Maankäyttöä ohjaa myös kaupungin kaavoitus. Kirkkolain mukaan kirkollinen rakennus, joka on rakennettu ennen vuotta 1917 on suojelukohde. Sääksmäen seurakunnan kirkoista Sääksmäen kirkko on suojelukohde. Kiinteistöistä luovutaan siten, että seurakunnan ydintoiminnot turvataan ja toiminnan kannalta tarpeelliset tilat vuokrataan. (Sääksmäen seurakunta 2017; Sääksmäen seurakunta, 2019; Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, s. 73)

4.6.2 Kulttuuriperinnön suojelu

Seurakunnan kirkot edustavat kukin omaa aikakauttaan ja henkii omaa historiaansa. Sääksmäen kirkko on 1400-luvun lopulta ja on kirkkolain (1993/1054) mukainen suojelukohde. Metsäkansan kirkko on lahjoituksin ja talkoovoimin rakennettu ja se valmistui vuonna 1939. Valkeakosken kappelikirkko on rakennettu vuonna 1958 ja peruskorjattu 2011. Valkeakosken kirkko on otettu käyttöön vuonna 1969. Se on aikoinaan tehty suureksi, 1000 - paikkaiseksi kirkoksi silloin voimakkaasti kasvaneeseen Valkeakosken teollisuuskaupunkiin. Valkeakosken kirkko ei enää vastaa nykypäivän tarpeisiin ja sisäilmaongelmineen vaatisi taloudellisesti mittavia saneerausinvestointeja. Tällä hetkellä kirkosta on tehty purkamispäätös ja se odottaa toimeenpanoa. (M. Neulainen, henkilökohtainen tiedonanto, 24.3.2020; Sääksmäen seurakunta n.d.-d; Sääksmäen seurakunta n.d.-e)

Seurakunnan kiinteistöistä luovuttamattomia ovat hautausmaiden yhteydessä olevat kirkot: Kappelikirkko, Metsäkansan kirkko ja kuvassa 6 oleva Sääksmäen kirkko. Tämä on kirjattuna seurakunnan strategiaan (Sääksmäen seurakunta, 2017). Suntio Mika Lehmus (henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020) kertoo, että Sääksmäen seurakunnan kirkkojen arvokkaat irtaimistot on luetteloitu. Kirkkorakennusten hoidosta ja ylläpidosta ei ole tehty suunnitelmia museoviraston tai kirkkohallituksen kanssa.

Kuva 6. Sääksmäen kivikirkko aurinkoisena alkusyksyn päivänä 2020. (Vattinen, L. 2020)

4.6.3 Energiakatselmus ja energian ja veden kulutuksen seuranta

Kiinteistöpäällikkö Karri Koivusilta (henkilökohtainen tiedonanto, 27.5.2020) kertoo, että seurakunnan kiinteistöt on kirjattuna Haahtelan Basis-ohjelmaan. Se on tietokanta, jonne on mahdollista kirjata rakennusten ja kiinteistöjen kohdetietoja sekä kiinteistössä tehtävät huollot. Seurakunnan omissa kiinteistöissä vedenkulutusta seurataan Fiksuvesi – järjestelmällä, joka kirjaa toimipisteiden vedenkulutusta kuukausittain. Jos vedenkulutuksessa tulee odottamaton kulutuspiikki, niin tästä tulevat hälytykset kiinteistöstä vastaavien sähköpostiin. Vuokratiloissa vedenkulutusta ei voida seurata.

Seurakunnan kiinteistöistä ei ole tehtynä energiakatselmusta tai kuntokartoituksia, mutta kiinteistöjen energiankulutuksia seurataan ja energiatehokkuuksia pyritään parantamaan vaiheittain. Seurakunnan rakennuksista Pappilanniemen kurssikeskukselle on laadittu energiatodistus, koska se tarvittiin kurssikeskuksen saneeraustoimia varten.

Energiatehokkuutta parannetaan huomioimalla lamppujen, polttimoiden ja valaisinten kuntoa. Palaneet lamput vaihdetaan led-polttimoiksi. (K. Koivusilta, henkilökohtainen tiedonanto, 20.11.2020)

Vainajien kylmäsäilytystiloja on Metsäkansan kirkolla, Valkeakosken kappelikirkolla ja Sääksmäen kirkolla. Kylmälaitteiden huollosta on tehty sopimus MV – jäähdytys Oy:n kanssa. Kaikkiin vainajien kylmäsäilytystiloihin on huoltojen yhteydessä vaihdettu CFC-yhdisteet eli freonit HFC-yhdisteisiin, jotka eivät ole samalla tavalla ympäristölle haitallisia, kuin freonit. Kylmälaitteiden säännöllinen huoltaminen lisää koneiden energiatehokkuutta ja käyttöikä. (M. Lehmus, henkilökohtainen tiedonanto, 9.12.2020)

Seurakunnan kiinteistöissä on käytössä energianlähteinä kaukolämpö, maalämpö, öljy ja sähkö. Ilmalämpöpumppuja on käytössä Sääksmäen huoltolassa, Pappilanniemessä sekä Valkeakosken kappelikirkon huoltohallissa. Vuokratiloissa ei välttämättä ole mahdollisuutta vaikuttaa energialähteisiin. (M. Lehmus, henkilökohtainen tiedonanto, 10.12.2020: K. Koivusilta, henkilökohtainen tiedonanto, 20.11.2020)

4.6.4 Lisäpiisteet

Pappilanniemen kurssikeskuksessa on käytössä uusiutuva maalämpö, jota öljy avustaa tarvittaessa. Tulevaisuudessa öljystä pyritään luopumaan kokonaan. Seurakunnan tiloissa käytettävän kaukolämmön tuottamiseen on käytetty metsäpolttoaineita, puhdasta kierrätyspuuta, maakaasua, turvetta ja puunjalostuksen sivutuotteita (Valkeakosken energia 2020). Vuokratilojen lämmöntuotannon energialähteisiin ei välttämättä voida vaikuttaa. Seurakunnan käyttämän sähkö ei ole ympäristömerkittävä. (K. Koivusilta, henkilökohtainen tiedonanto, 20.11.2020; A. Hell, henkilökohtainen tiedonanto, 15.1.2021)

Sääksmäen seurakunta kiinteistöstrategian (2017) mukaisesti seurakunta pyrkii luopumaan toiminnan kannalta tarpeettomista tiloista. Valkeakosken kirkossa on ollut sisäilmaongelmia, sen lämmityskustannukset ovat talvisin suuret ja saneeraaminen tulisi kohtuuttoman kalliiksi tilanteessa, jossa kirkossa järjestettävät toiminnot voidaan hyvin toteuttaa seurakunnan muissa tiloissa. Kirkko on päätetty purkaa, mutta asiasta ei ole valitusten vuoksi voitu tehdä toimeenpanevaa päätöstä. Tällä hetkellä kirkko ei ole käytössä, mutta siellä on päällä peruslämpö. Myös Pappilanniemen kurssikeskuksen huonokuntoinen majoitusrakennus puretaan. Samoin tämänhetkiseen tarpeeseen nähden liian suuresta ja myös sisäilmaongelmaisesta seurakuntatalosta on tarkoitus luopua ja rakennuttaa ajanmukaisemmat ja omalle toiminnalle sopivimmat tilat, jotka vuokrataan

rakennusyhtiöltä. Hankkeen etenemiseksi on käyty yhteistyöneuvotteluja niin rakennusyhtiön kuin Valkeakosken kaupungin kanssa. Turhista neliöistä luovuttaessa rakennusten ympäristövaikutukset pienenevät. Uudisrakentamisessa voidaan hyödyntää ekologista rakentamista. Remonteissa ympäristöasiat huomioidaan valitsemalla vähäpäästöiset rakennusmateriaalit sekä energiaa ja vettä säästävää tekniikkaa. (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.3.2020; K. Koivusilta, henkilökohtainen tiedonanto, 20.11.2020)

4.7 Ruoka ja keittiöt

Seurakunnan keittiöt toimivat seurakuntatalolla ja Pappilanniemen kurssikeskuksella. Seurakuntatalon ruokailua kutsutaan Toivon talon ruokailuksi. Se järjestetään arkipäivisin ympärivuotisesti, lukuun ottamatta kesätaukoa, joululomaa ja juhlapyhiä. Asiakasryhmänä on vähävaraiset, eläkeläiset, yksinasuvat ja perheet. Pappilanniemen kurssikeskuksen keittiön toiminta on ympärivuotista. Keittiössä valmistetaan ruokaa ja tarjottavia kurssikeskuksen tilaisuuksiin ja toisinaan tilauksesta johonkin seurakuntatalolle järjestettävään tilaisuuteen. (P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020)

4.7.1 Ympäristöselvitys

Toivon talon ruokailun yhteyshenkilönä toimiva diakoniatyöntekijä Päivi Isomäki ja emäntä Riitta Laine. Käytännön keittiön toiminnasta ja ruoanvalmistuksesta vastaa osa-aikatyössä oleva emäntä apunaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia henkilöitä. Kuntouttava työtoiminta on Valkeakosken kaupungin järjestämää. Keittiön toiminnasta syntyvistä jätteistä lajitellaan sekajäte, biojäte, muovi, pahvi, paperi, metalli ja lasi. Jätteiden määrää ei seurata. Sähkölaitteet ovat eri aikakausilta ja osasta puuttuu energiamerkinnot. Valaistus keittiössä on hyvä ja ilmanvaihto kohtuullinen. Joutsenmerkittyyä tuotteita löytyy esimerkiksi suodatinpusseista ja pesuaineista. Jotkut elintarvikkeista saattavat olla luomua, mutta niitä ei ole erikseen tilattu luomutuotteena, vaan ne ovat olleet tukun valikoimassa luomuna. Reilun kaupan tuotteita käytetään minimaalisesti. Ruokalistasuunnittelua ei tehdä pidemmälle ajalle, vaan keittiön työntekijät suunnittelevat ruoat viikko ja päivä kerrallaan. Ruokalistan perustana on hinta, yksinkertaisuus ja terveellisyys. Koska ruokailijoiden

lukumäärä ei suuresti vaihtele, voidaan ruokaa valmistaa vain tarpeellinen määrä, jolloin hävikkiä ei juurikaan synny. Toivon talon ruokailun jälkeen järjestettävä koulujen hävikkiruoanjaosta voi joskus ruokaa mennä biojätteeseen. (P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020; R. Laine, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020)

Pappilanniemen kurssikeskuksen emäntä Katja Ilmén (henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020) kertoo, että keittiön ruokahävikkiä on pyritty vähentämään, esimerkiksi annostelemalla jälkiruot valmiiksi, jolloin jälkiruokaa on helpompi valmistaa oikea määrä. Myöskään kaikkea ruokaa ei laiteta kerralla tarjolla, jolloin sitä on helppo jäähdyttää, pakastaa ja käyttää myöhemmin. Keittiön toiminnasta syntyy monia eri jätejakeita, joista lajitellaan sekajäte, biojäte, pahvi, paperi, metalli ja lasi. Myös yleisissä tiloissa on vieraille tarjolla astioita lajitteluun. Pappilanniemen keittiössä hyödynnetään lähiruokaa. Luomuruokaa käytetään harvoin. Osa kahvista ja teestä on Reilun kaupan tuotteita. Kasvisruokaa keittiöltä saa tilattaessa. Seurakunnan omilla rippikoululeireillä on kerran viikossa kasvisruokapäivä. Pappilanniemestä ei kuljeteta lähteviä ruokia, mutta toisinaan keittiöltä saatetaan tilata ja valmistaa johonkin tilaisuuden tarjottavat Valkeakosken keskustaan seurakuntatalolle, jolloin kuljetus tapahtuu omilla autoilla. Pappilanniemen kurssikeskuksen peruskorjaus valmistui alkukesästä 2020 ja suurin osa keittiön sähkölaitteiston uusittiin silloin, joten niissä on energiamerkintä.

4.7.2 Reilun Kaupan ja ympäristömerkityt tuotteet

Sääksmäen seurakunta on Reilun kaupan seurakunta. Reilun kaupan seurakunnan maininnan myöntää Reilu kauppa ry. Seurakuntatalolla Toivon talon ruokailussa ei välttämättä kuitenkaan ole Reilun kaupan tuotteita tarjolla joka päivä. Seurakunnan tapahtumissa käytetään Reilun kaupan tuotteita vaihtelevasti. Kohtaamispaikan kahvilassa on käytössä Reilun kaupan kahvi. (P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020)

Pappilanniemen kurssikeskuksen keittiössä käytössä olevista pesuaineista osa on ympäristömerkittyjä tuotteita. Tarkoitus on, että ympäristömerkittyjen pesuaineiden käyttöä lisätään vähitellen. Pappilanniemen kurssikeskuksen keittiössä osa kahvista ja teestä on Reilun kaupan tuotteita. Tavoitteena on saada kaikki kahvi Reilun kaupan kahviksi, mutta

haasteena on, että tukun tarjonta ei vastaa suurkeittiön tarpeita pakkauskokojen osalta. (K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020)

Seurakunnan keittiöissä noudatetaan ravintosuosituksia parhaalla mahdollisella tavalla.

Ruokavalion perustana ovat viljavalmisteet, peruna, kasvikset, hedelmät ja marjat.

Eläinperäisiä tuotteita on tarjolla joka ruokailun yhteydessä. (P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020)

4.7.3 Lisäpisteet

Seurakuntatalon ja Pappilanniemen keittiöön perunat tulevat suoraan tuottajalta. Lisäksi Pappilanniemeen tulee toisinaan lihaa paikalliselta tilateurastamolta. Seurakuntatalon keittiössä eikä Pappilanniemen kurssikeskuksessa luomutuotteita tilata tai käytetä säännöllisesti. Lähitulevaisuudessa Pappilanniemen kurssikeskuksella kasvisruokaa tullaan tarjoilemaan yhä useammin. (R. Laine, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020)

Ympäristöpassi on Suomen ympäristöopisto Syklin ympäristöosaava ylläpitämä osaamistesti. Seurakuntatalon ruokailusta vastaavat eivät ole suorittaneet Ympäristöpassia.

Pappilanniemen kurssikeskuksen henkilökunnan tavoitteena on suorittaa Ympäristöpassi vuoden 2020 loppuun mennessä. Muita ympäristön kannalta hyödyllisiä toimenpiteitä seurakunnan keittiöissä on, että kahvipussit laitetaan kiertoon ja hyödynnetään käsitoissa.

Myös muita elintarvikepakkauksia, kuten lasipurkkeja kerätään ja ne ovat tarvittaessa hyödynnettävissä esimerkiksi askarteluun. Pappilanniemessä elintarvikkeiden pakkauksien muoviset rasiat hyödynnetään ruuan säilömistarkoituksessa. Pappilanniemessä on hankittu GN-kannellisia tarjoiluastioita, jolloin on voitu vähentää tuorekelmun, eli muovin käyttöä. (P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020, R. Laine, henkilökohtainen tiedonanto, 16.6.2020; K. Ilmén, henkilökohtainen tiedonanto, 2020)

4.8 Toimistotyö

Seurakuntatalolla on toimistotiloja, joissa työskentelevät kirkon eri työalojen työntekijöitä. Lisäksi toimistotiloja on kappelikirkossa ja Pappilanniemen kurssikeskuksessa. (M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto 24.11.2020)

4.8.1 Ympäristöselvitys, energiansäästö ja hankinnat

Tietokoneet ja monitoimitulostimet ovat leasing-sopimuksella hankittuja koneita. Leasing-koneet ovat suhteellisen uusia ja energiatehokkaita. Monitoimitulostimet ovat pääasiassa yhteiskäyttökoneita, vain yksittäisillä työntekijöillä on omia tulostimia työhuoneissaan. Tulostuksen oletusasetuksena on kaksipuoleinen, mustavalkoinen tulostus. Valkoinen kopiopaperi on Canonin yellow label 80 g/m² ja siinä on ympäristömerkki. Paperin valintaan vaikuttaa sen arkistointikestävyys. Värillinen tulostuspaperi on 100 % TCF Biocolor-paperia, joka on kloorivapaa ja biohajoava, tai Xerox syphony TCF, totally chlorine free- paperia. Kirjekuoret ovat Postac -kuoria, jotka on valmistettu PEFC-sertifioidusta paperista. Kirjeitä postitetaan nykyään melko vähän. Seurakunnalla on postitusta varten frankeerauskone. Monitoimitulostinten värikasetit tilataan Canonilta. Väripatruunat ovat PVC- vapaata muovia, joten ne voidaan laittaa sekajätteeseen tai muovinkeräykseen. Seurakunnan tiedottaja Marjaana Paso (henkilökohtainen tiedonanto, 24.11.2020) on selvittänyt, että seurakunta voi liittyä Canonin tarjoamaan maksuttomaan kierrätysohjelmaan, jossa värikasetit palautetaan maksuttomasti takaisin valmistajalle asianmukaisesti kierrätettäväksi. Seurakunnan käyttämä painotalo Punamusta Oy toimii vuoden 2021 alusta lähtien hiilineutraalisti. Painotalo on vähentänyt ympäristön kuormitustaan tuotannon jokaisessa vaiheessa ja jäljelle jäävät vähäiset päästöt he kompensoivat sertifioitujen ilmastoprojektien kautta. (M. Paso, henkilökohtainen tiedonanto, 19.12.2020) Seurakunnan toimistolta tulee pääasiassa paperijätettä ja tietoturvajätettä. Tietoturvajätteelle on olemassa omat lukitut jäteastiansa.

Sääksmäen seurakunnassa toimistojen ja muiden tilojen energiatehokkuutta pyritään parantamaan sammuttamalla valoja ja koneet kun tilat ovat tyhjillään, lisäksi seurakunnan tiloihin on asennettu liiketunnistinvaloja. Kun nykyisistä lamputa palavat polttimot, vaihdetaan ne ledeihin. Pappilanniemen kurssikeskuksessa peruskorjauksen myötä kaikki

uudet valaisimet toteutettiin LED-tekniikalla ja valaistukseen asennettiin tunnistimia eri tiloihin. Tilojen lämpötilat on säädetty kohtuullisiksi, noin 20 asteeseen. Ilmanvaihtokoneet on ajastettu toimimaan hitaammalla, kun tilojen käyttö on vähäisempää. Syksyllä 2020 Pappilanniemen kurssikeskuksen eri huoneissa seurattiin Talotohtori -järjestelmän avulla lämpötilaa, liikettä, hiilidioksidia, paine-eroja, jotta ilmastoinnille löytyy oikea taso. (M. Lehmus, henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020; K. Koivusilta, henkilökohtainen tiedonanto, 20.11.2020; Sääksmäen seurakunta 2020)

4.8.2 Lisäpisteet

Paperin kulutusta on seurakunnassa vähennetty lisäämisellä sähköistä viestintää. Lastenohjaaja Simo Suontausta (henkilökohtainen tiedonanto, 24.11.2020) kertoo, että varhaiskasvatuksessa kerhojen infokirjeet toimitetaan vanhemmille sähköpostitse ja kouluikäisten toiminnan markkinointi tapahtuu koulun tiedotuskanava Wilman kautta. Lisäksi varhaiskasvatuksen ja diakoniatyön tiedottamisessa on käytössä sosiaalisen median Facebook- ja Instagram-kanavat. Diakonian työalalla vapaaehtoistoiminnassa on käytössä sähköinen uutiskirje paperipostin sijaan. (E. Virtanen, henkilökohtainen tiedonanto, 28.12.2020).

Seurakuntatalolla ja Pappilanniemessä on asennettuna sähköiset ilmoitustaulut. Yhteiskäyttömonistuskoneessa oletuksena mustavalkoinen tulostus molemmille puolille. Toimistolla käytössä olevat kirjekuoret ovat uusiopaperia. Teams- palaverit ovat vähentäneet tarvetta kokouspapereiden tulostamiselle. Kun on ollut tarvetta tulosteille, käytetään yleisesti erittäin pienikokoisia asialistoja. Luottamushenkilöt saavat hallinnon asiakirjat sähköpostitse, eikä niitä tulosteta. (M. Paso, henkilökohtainen tiedonanto, 24.11.2020; M. Neulanen, henkilökohtainen tiedonanto, 24.11.2020; A. Hell, henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020)

4.9 Hautausmaat ja viheralueet

Sääksmäen seurakunnan hautausmaita ovat Valkeakosken hautausmaa, Sääksmäen hautausmaa ja Metsäkansan hautausmaa. Hautaustoimen työntekijät huolehtivat myös Pappilanniemen kurssikeskuksen viheralueiden hoitotöistä sekä osittain seurakuntatalon ja

Sassin kerhotilan piha-alueen hoitotöistä kasvillisuuden osalta. Sääksmäen seurakunnalla on Hautaustoimen ohjesääntö, joka on hyväksytty kirkkovaltuustossa 6.5.2010 ja vahvistettu Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulissa 23.6.2010. (E. Pirinen, 19.11.2020; Sääksmäen seurakunta 2010)

4.9.1 Ympäristöselvitys

Sääksmäen seurakunnan hautausmailla on tehty hautausmaainventoinnit Pirkanmaan maakuntamuseon toimesta. Sääksmäen hautausmaainventointi on tehty loppuvuodesta 2010 ja Valkeakosken ja Metsäkansan hautausmaiden inventoinnit vuonna 2012. Näiden lisäksi Sääksmäen kirkon ympäristöstä on tehty ympäristö- ja maisemakartoitusta maisemanhoitosuunnitelma -hankkeen yhteydessä v. 2006. Varsinaista kasvi- ja eläinlajistokartoitusta ei ole tehtynä. Sääksmäen seurakunnalla ei ole hallinnassaan enää pappilaa. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Sääksmäen kirkko on vanha kivikirkko, 1400-luvun lopulta. Oletettavasti sen ympärille on haudattu vainajia koko kirkon olemassaolon ajan. Metsäkansan kirkko on valmistunut v. 1939 ja sen hautausmaalle ensimmäisenä haudatut vainajat olivat talvisodassa kaatuneita. Valkeakosken hautausmaa on perustettu v. 1924. (Kuuliala, 1989, ss. 47, 139–142; Sääksmäen seurakunta, n.d.-d; Sääksmäen seurakunta, n.d.-f)

Seurakuntapuutarhuri Elsi Pirinen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020) on tehnyt hautausmaille omaa kartoitusta puuvartisista kasveista, mutta virallista eläin- tai kasvillisuuskartoitusta ei hautausmaista ei ole tehtynä. Omat vihersuunnitelmat on tehtynä Valkeakosken, Sääksmäen ja Metsäkansan hautausmaille. Kasvillisuutta ollaan tällä hetkellä uudistamissa Sääksmäen ja Valkeakosken hautausmailla. Eri alueiden hoitotarveluokituksia seurakunnassa ei ole tehtynä. Epäviralliset ohjeet eri vuodenaikoina tehtäviin töihin seurakunnalla on. Käytetyistä lannoitteista ja kasvinsuojeluaineista on kemikaaliluettelot. Rikkaruohoja pyritään torjumaan mekaanisesti ja kasvien lannoituksessa käytetään pitkäaikaisesti vaikuttavia lannoitteita.

Hautausmailla on jäteastiat sekajätteelle ja biojätteelle. Jätteiden lajittelua ei hautausmailla ole, vaan seurakuntalaiset laittavat jättejakeet sekaisin sekajäteastiaan. Talviaikana kerätään

vain sekajätettä. Omasta toiminnasta, mm. haravointi ja kesäkukkien poisto, syntyvä kompostijäte kerätään erikseen. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020, 19.11.2020)

Hautausmaiden ja viheralueiden hoitokalusto on melko uutta. Uudemmat koneet ovat ympäristöystävällisempiä kuin vanhat. Koneiden polttoaineena käytetään, pienkonebenssiiniä, polttoöljyä ja 98-bensiiniä. Pienkonebenssiini hankitaan valmiina. Lisäksi puolet pienkoneista ovat akkukäyttöisiä. Valkeakosken hautausmaan yhteyteen on valmistunut uusi hallitila, jossa tehdään työkoneiden huollot. Hallissa on öljynerotuskaivo. (Sääksmäen seurakunta n.d.-a; E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Hautausmaista Sääksmäen hautausmaa sijaitsee pohjavesialueella. Hautausmaan uudella puolella tämä on otettu huomioon laittamalla alueelle bentoniittimatto, salaojat ja pohjaveden tarkastusputki. Hautausmaan vanhalla puolella ei pohjavesien suojelemiseksi voi enää tehdä toimenpiteitä, mutta Pirinen (henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020) kertoo, ettei pohjavettä ole noussut esiin viime aikoina kaivettaessa.

Perennahoitoa hautausmailla ei tällä hetkellä ole käytössä. Uudet haudanhoitosopimukset tehdään vain vuodeksi kerrallaan, joten hoitosopimushautoihin perennahoito ei ole järkevä vaihtoehto. Perennahoitoa ei myöskään ole suositeltu omaisille. Tuhkausten lisääntyminen muuttaa hautausmaiden kulttuuriympäristöä. Tuhkausten yleistyessä myös kukkalaitteista tuleva jätemäärä vähenee, koska vainajaa muistetaan yleensä vain yhdellä muistokukalla. (Sääksmäen seurakunta, 2010; E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020; M. Neulainen, henkilökohtainen tiedonanto, 21.10.2020)

4.9.2 Lisäpisteet

Sääksmäen seurakunnan hautausmailla on tehty hautausmaainventoinnit Pirkanmaan maakuntamuseon kulttuuriympäristöyksikön tutkijoiden toimesta. Inventointiraporteissa on kirjattuna hautausmaiden alueiden säilyneitä kulttuurihistoriallisia arvoja, historiaa ja perustamisen vaiheita. Lisäksi inventoinneissa tarkastellaan kulkureittejä, aitoja ja portteja sekä yhteisiä ja merkittäviä muistomerkkejä ja hautoja osastoittain. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Sääksmäellä hautausmaan lähellä Kelhinpolun varressa sekä viereisellä pellolla on seurakunnan omistamaa luonnontilaista aluetta, joita hoidetaan hautausmaan työntekijöiden voimin. Hoitotyön tavoitteena on alueelle laaditun maisemanhoitosuunnitelman mukaisesti pitää valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen kuuluva Sääksmäen kirkon ympäristön maisema avoimena ja hoidettuna. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Sääksmäen hautausmaalla on istutussuunnitelma, joka toteutetaan vaiheittain 2019 vuodesta alkaen. Tarkoituksena on rakentaa Arboretum Mustilan dendrologi Jaakko Saarisen avustuksella kirkkovoosipolku, jonka 52 kohdetta, puita ja muita istutuksia, symboloivat kirkkovuoden merkittäviä pyhäpäiviä tai pyhimyksiä. Istutuksia toteutetaan vaiheittain vuoteen 2023 asti. Suurin osa kirkkovoosipolun kasveista on alueen kasvuvyöhykkeeseen ja Suomen taimitarhavalikoimaan nähden harvinaisuuksia. Näin ollen puuvartisen kasvillisuuden monimuotoisuus lisääntyy merkittävästi. Kuvassa 7 on Sääksmäen hautausmaan istutuksia. Myös Valkeakosken hautausmaalle on laadittu istutussuunnitelma, jonka tarkoituksena on korvata aiemmin poistettuja huonokuntoisia puita. Istutussuunnitelmassa on 51 puuta ja lähes 400 pensasta, joista iso osa uusia lajeja tai lajikkeita. Istutukset on tarkoitus toteuttaa vaiheittain noin 5 vuoden kuluessa. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Kuva 7. Sääksmäen hautausmaan istutuksia. (Vattinen, L. 2020)

Seurakunnalla on käytössä ympäristölle haitallisia torjunta-aineita, mutta pääsääntöisesti rikkaruohot torjutaan mekaanisesti esimerkiksi lanaamalla hiekkakäytäviltä pinnat säännöllisesti. Kesäkukkalajikkeiden valinnassa suositaan terveitä kasveja ja lajikkeita, joille ei tarvitse kasvinsuojeluaineita käyttää. Kastelussa ei ole käytössä automatiikkaa. Kastelu pyritään suorittamaan vuorokaudenaikaan, jolloin haihdunta on vähäisintä ja kasvi hyötyy siitä eniten. Kaikkien hautausmaiden kasteluvesi tulee vesijohtoverkosta. Viheralueiden nurmuseos on hyvin kuivuutta ja kulutusta kestävä ns. stadionnurmuseos. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

Seurakunnan konekanta on melko uutta. Pienkoneista noin puolet ovat akkukäyttöisiä ja muut pienkoneista toimivat 2T-pienkonepolttoaineella. Valmis pienkonebenssiini palaa koneissa puhtaammin, joten se aiheuttaa vähemmän päästöjä kuin itse sekoitetut

valmisteet. Seurakunnan Klippo triumph -ruoholeikkurilla on ollut joutsenmerkki ainakin vuodesta 2014 alkaen, muttei enää vuonna 2020. (Sääksmäen seurakunta n.d.-a; Pohjoismainen ympäristömerkki, henkilökohtainen tiedonanto, 14.10.2020)

Seurakunnan hautausmailla tehdään ympäristökasvatusta toteuttavia toimenpiteitä: Metsäkansan hautausmaalla on kyläyhdistyksen järjestämiä talkoita ja Sääksmäen ja Valkeakosken hautausmailla on järjestetty opastettuja hautausmaakerroksia. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.6.2020)

4.10 Leiri- ja kurssikeskukset

Seurakunnalla on oma monipuolinen kurssikeskus, Pappilanniemen kurssikeskus Vanajaveden rannalla. Tiloissa on erilaisia harrastusmahdollisuuksia ja reilusti tilaa yöpyä. Kurssikeskus sijaitsee Valkeakosken keskustasta n.12 kilometrin päässä. Tampereelta ja Helsingistä pääsee kurssikeskukselle linja-autolla. Pysäkki sijaitsee noin kilometrin päässä kurssikeskuksesta.

4.10.1 Ympäristöselvitys

Pappilanniemessä on mahdollisuus järjestää kokouksia, virkistyspäiviä, ateriapalveluja, saunailtoja, leirejä ja juhlia. Kurssikeskus tarjoaa palveluita pääsääntöisesti omalle seurakunnalle, mutta myös ulkopuolisille, kirkon arvomaailman kanssa yhteensopiville asiakasryhmille. Majoitustilaa on 70 hengelle. Sääksmäen seurakunta järjestää Pappilanniemessä rippikoululeirinsä. Kurssikeskuksen toiminta on ympärivuotista. Kurssikeskuksen alueella on päärakennus Jaakko, jossa on kokous-, juhla- ja majoitustilaa, majoitusrakennus Olavi sekä rantasauna. (Sääksmäen seurakunta 2019a)

Suntio Mika Lehmus (henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020) ja kiinteistöpäällikkö Karri Koivusilta (henkilökohtainen tiedonanto, 27.5.2020) kertovat, että Pappilanniemen toiminnallinen kunto on hyvä ja se vastaa nykypäivän tarpeita ja käyttötarkoitusta. Kurssikeskuksen päärakennuksen peruskorjaus valmistui alkukesällä 2020. Kurssikeskuksen päälämmitysmuoto on maalämpö ja öljy avustaa tarvittaessa. Uusiutumattoman energian vähentämiseen pyritään edelleen luopumalla kokonaan öljystä parantamalla maalämpöä.

Majoitusrakennus Olavista on päätetty luopua 2024 vuoden loppuun mennessä. Pappilanniemen kurssikeskus kaikkine rakennuksineen on liitetty kunnalliseen vesi- ja jätevesijärjestelmään. Leirikeskus ei sijaitse pohjavesialueella. (Paikkatietoikkuna 2020.)

Kurssikeskukselta lähtee monimuotoinen luontopolku, jota kunnostetaan parhaillaan hiljaisuuden poluksi. Luontopolulla voi rauhoittua ja nauttia luonnosta. Luontopolku kulkee metsätyypiltään lehtomaisessa ja tuoreessa kangasmetsässä. Luontopolun varrelle on rakennettu kalliolla oleva tunnelmallinen ulkokirkko, josta avautuu upeat maisemat Vanajavedelle. Luontopolun varrelta on myös levähdyspaikkoja ja yksi katettu nuotiopaikka, jota voi varata omiin tilaisuuksiin. Pappilanniemen alueella ei ole arvokkaita suojelukohteita. Joitakin lahoavia visakoivuja ja muuta vanhaa lahoavaa puustoa on havaittavissa. Alueen metsä on jatkuvan kasvatuksen metsää. Kurssikeskuksen rannassa ei pysähdy veneitä. (M. Lehmus henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020)

Pappilanniemen kurssikeskuksella ei ole kulttuurihistoriallista arvoa, mutta se sijaitsee lähellä kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokasta Rapolanharjua, jossa sijaitsee muinaismuistoalue. Muita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita alueella on historiallinen Voipaalan kartano ja Sääksmäen kirkko. Alue on erittäin luonnonkaunista aluetta. Luontopolulta ja kurssikeskuksen rantasaunalta avautuu maisema avaraan Vanajaveteen ja luontopolun varrella on nähtävissä myös Vanajaveden saarimaisemia. Ekologiselta tilaltaan Vanajavesi on tyydyttävä. (Koski, 2014; Syke, n.d.)

4.10.2 Lisäpisteet

Kurssikeskuksen päärakennuksen terassi on lehtikuusta, jota ei ole kyllästetty (M. Lehmus henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020). Kurssikeskuksen alueelta löytyy lintujen pesäpönttöjä. Kurssikeskuksen välittömästä läheisyydestä lähtee luontopolku, hiljaisuuden polku, jonka varrella sijaitsee kuvassa 8 oleva ulkokirkko. Luontopolku on helppokulkuinen, muttei esteetön, muutaman kilometrin mittainen polku, jossa osa polusta on tehty pururadaksi. Luontopolulla ei ole valaistusta. Polun varrella on nuotiopaikka, levähdyspaikka ja mahdollisuus uintiin Vanajavedessä. Luontopolun varrelle on asennettu muutama roskapönttö. Polulta puuttuvat toistaiseksi opastustaulut.

Kuva 8. Pappilanniemen luontopolun ulkokirkko. (Vattinen, L. 2020)

4.11 Metsänhoito

Ympäristönsuojelussa metsillä on monipuolinen rooli niin ilmastonmuutoksen kannalta kuin virkistyskäytössä. Seurakunnan metsänhoidon periaatteellisilla valinnoilla on merkitystä, koska esimerkiksi metsän kiertoaikaa pidentämällä voidaan vaikuttaa metsien monimuotoisuuteen ja hiilensidontaan.

Seurakunnalla on mahdollisuus saada metsänhoitoon liittyen runsaasti lisäpisteitä muun muassa osallistuvasta metsäsuunnittelusta, METSO-metsiensuojeluohjelmaan osallistumisesta ja luonnonsuojelu- tai ennallistamistoimenpiteistä. Seurakunnan metsiin liittyvät asiat jäivät katselmuksessa hyvin vähän huomiolla, koska niistä ei saatu riittävästi tietoa.

4.11.1 Metsälain ympäristönormien ja luonnonsuojelulain noudattaminen

Sääksmäen seurakunnalla on Pirkanmaan metsänhoitoyhdistyksen tekemä Metsäsuunnitelma vuosille 2014–2023. Tavoitteena seurakunnan metsänhoidossa on

kestävä puuntuotanto ja tasaiset hakkuutulot. Metsäsuunnitelmaan sisältyy metsäsuunnitelmapakettit, jossa on hakkuusuunnitelma ja hakkuuehdotukset ja suunnitellut metsänhoitotyöt. (MHY, 2013)

Metsänhoitoyhdistyksen yhteyshenkilön (henkilökohtainen tiedonanto, 15.1.2021) tietojen mukaan MHY:n metsäsuunnitelman laatija katsoo myös luonnonsuojelulain mukaisia suojeltavia kohteita. Niitä seurakunnalla ei ole metsätaloutta harjoitettavalla alueella. Seurakunta on metsänhoitoyhdistyksen jäsenenä automaattisesti mukana alueellisessa PEFC-metsäsertifiointissa.

4.12 Liikenne

Osana ympäristökatselmusta tuli tehdä seurakunnan toimintojen liikenne, kuljetus- ja matkustusselvitys, jossa otettiin huomioon myös tilojen esteettömyyteen ja parkkialueiden siisteyteen ja riittävyteen liittyviä asioita. Selvitystä varten laadittiin Webropol-kysely, jolla seurakunnan työntekijöiden liikennetottumuksia kartoitettiin. Kysely lähetettiin 31.8.2020 seurakunnan henkilökunnan postituslistalla oleville työntekijöille. Kysely tavoitti noin 60 henkilöä. Kyselyyn vastasi 43 henkilöä, joten vastausprosentti oli 72 %. Kyselyssä kysyttiin myös mielipiteitä seurakunnan tämänhetkisistä ympäristöasioista ja pyydettiin niihin kehittämisehdotuksia.

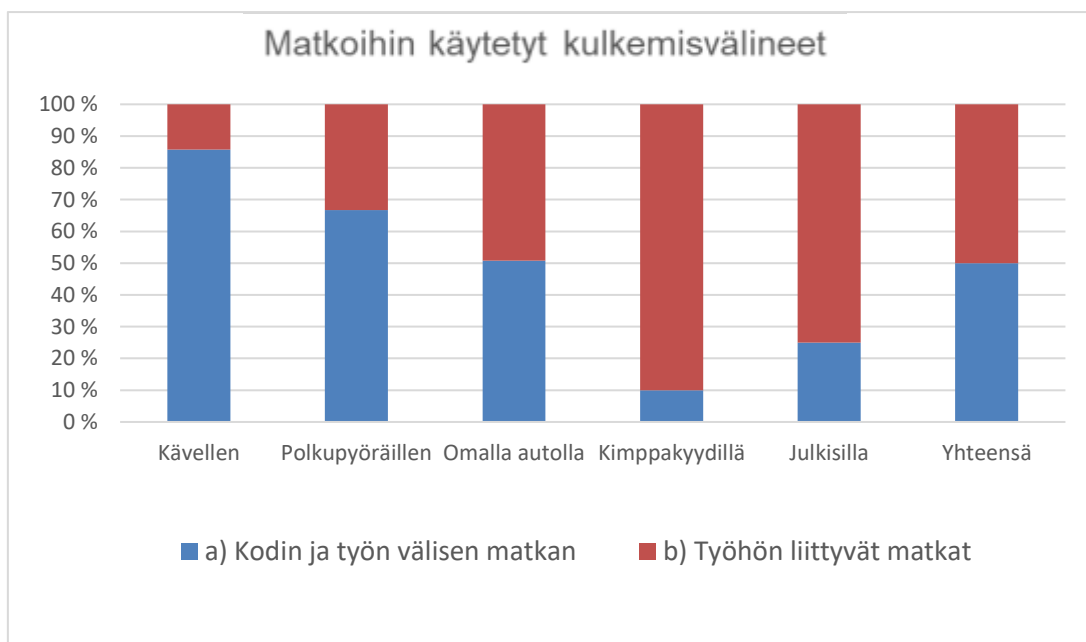
4.12.1 Liikenneselvitys

Talusojohtaja Anneli Hell (henkilökohtainen tiedonanto, 27.8.2020) kertoo, että seurakunnalla ei ole käytössä matkustussääntöä vaan työhön liittyvässä matkustamisessa on noudatettu työehtosopimuksen ohjeistusta. Seurakunnan työntekijät tekevät matkalaskun työnantajalle työhönsä liittyvistä ajoista.

Seurakunnan hautausmaiden ja viheralueiden kunnossapidolla on käytössään pick-up pakettiauto. Diakonian työalalla on käytössään polkupyörä, jota voi käyttää sisäisten työmatkojen kulkemiseen. Tarvittaessa sitä voi lainata myös muille työaloille. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 24.8.2020; P. Isomäki, henkilökohtainen tiedonanto, 3.12.2020)

Seurakunnan työntekijöille tehdyssä kyselyssä selvisi, että kodin ja työpaikan välinen matka kuljetaan pääasiassa omalla autolla. Suurimmalla osalla työmatkan pituus on 0–5 km. Seuraavalla sivulla, kuvassa 9 esitetään kodin ja työn väliseen matkaan sekä työhön liittyviin matkoihin käytettyjä kulkemistapoja. Tässä kysymyksessä vastaajilla oli mahdollisuus valita monta eri vaihtoehtoja työmatkaan sekä työhön liittyvien matkojen kulkemisvälineisiin, eli osa vastaajista käyttää matkoihinsa erilaisia kulkutapoja. Vaikka töihin saavutaan omalla autolla, voi työhön liittyvät matkat taittaa kävellen, kimppakyydillä tai julkisilla kulkuvälineillä. Työhön liittyviä matkoja suurimmalla osalla matkaa kertyy 0–10 km viikoittain ja ne kuljetaan pääasiassa kävellen, polkupyörällä tai julkisilla. Myös kimppakyytejä suositaan työhön liittyvässä kulkemisessä mahdollisuuksien mukaan.

Kuva 9. Kodin ja työn väliseen ja töihin liittyviin matkoihin käytetyt kulkemisvälineet.

Virkamatkoja kuljetaan junalla muutaman kerran vuodessa n. 100–300 kilometriä suuntaansa. Lentoliikennettä virkamatkoihin ei tarvitse käyttää.

Yli puolet (55 %) kertoi, että toisinaan kulkeminen ja kuljetukset eri tilojen välillä vaativat järjestelyä ja/tai aikaa. Vastauksista ilmenee, että kulkeminen vaatii oman auton käyttöä, koska välimatkat ovat pitkät, kulkeminen julkisilla ei onnistu ja bussiyhteydet ovat heikentyneet. Lisäksi kirkot sijaitsevat kaukana toisistaan ja kotikäynnit seurakuntalaisten luona voivat olla pitkän matkan päässä. Vastaajista 33 % oli sitä mieltä, että kulkeminen

sujuu hyvin, välimatkat ovat lyhyet tai ne on helppo kulkea. Polkupyörällä kulkemista rajoittaa työajan tuhlaantuminen.

Kuljetukset leirikeskukseen ja retkikohteisiin järjestetään tapauskohtaisesti ja tarkoituksenmukaisesti, niin että kuljetusväline mitoitetaan kuljetusta tarvitsevan henkilömäärän mukaan. Tarvittaessa seurakunnan työntekijä järjestää yhteiskuljetuksen, niin että kuljetusväline mitoitetaan kuljetusta tarvitsevan henkilömäärän mukaan. Seurakunnan henkilökuntaa kehoitetaan hyödyntämään kimpapakyytejä työpaikan järjestämiin yhteisiin tilaisuuksiin. Myös seurakuntalaisia kehoitetaan hyödyntämään kimpakyyditystä esimerkiksi tullessaan seurakunnan kurssikeskuksella järjestettäviin tapahtumiin ja leireille. Kaikkiin seurakunnan tilaisuuksiin ei pääse kovinkaan sujuvasti julkisilla.

Vastaajista 55 % kertoo, että heillä on työssään mahdollisuus etätööhön. Näistä 22 % hyödyntää etätöskentelymahdollisuutta aina kun siihen on mahdollisuus, 39 % hyödyntää sitä toisinaan, 30 % hyödyntää harvemmin ja 9 % kertoo, ettei hyödynnä etätöskentelymahdollisuutta, vaan pyrkii aina tulemaan työpaikalle.

Kaikki seurakunnan tilat eivät ole esteettömiä, mutta parannuksia esteettömyyden suhteen on tehty. Seurakuntatalolla on mahdollista liikkua esteettömästi, mutta se on sokkeloinen ja pimeä. Osassa tiloja on portaita, jolloin pyörätuolilla liikkuminen vaikeutuu. Kirkkoihin pääsee esteettömästi.

Seurakuntatalon ja kirkkojen parkkialueilla on paikoitustilaa riittävästi. Kyselyyn vastanneista yli puolet kokee, että lämmitystolppapaikkoja on huonosti tarjolla tai niitä ei riitä kaikille. Sähköauton- tai polkupyörän latausmahdollisuutta ei ole tarjolla.

4.12.2 Ympäristöominaisuudet hankinnoissa ja polttoaineissa

Seurakunnan ajoneuvo on dieselkäyttöinen pick-up pakettiauto Ford Ranger 2.2 vm. 2012, ajettu n. 68 000 km. Auton kunto on hyvä ja se on säännöllisesti huollettu merkkiliikkeessä. Autossa on käytössä ajopäiväkirja. Hautaustoimen henkilökunta hoitaa autonpesun itse seurakunnan omassa huoltohallissa. Auton puhtaanapitoon käytetään biohajoavia pesuaineita ja autovahaa. Auton määräaikaishuollot tehdään Valkeakoskella sijaitsevassa ST-

autokeskuksessa. (E. Pirinen, henkilökohtainen tiedonanto, 25.8.2020) ST autokeskuksen toimitusjohtaja Janne Viitanen (henkilökohtainen tiedonanto, 18.12.2020) kertoo, että huoltoliike toimii Autoalan keskusliiton (AKL) ympäristöohjelman mukaan, vaikkei sertifikaattia yritykselle olekaan haettu. Yritykselle ei ole erikseen nimetty ympäristövastaavaa, vaan ympäristöasioista vastaa ensisijaisesti toimitusjohtaja.

Suuremmat työkoneet, kuten kaivurit ja traktori käyttävät polttoaineenaan polttoöljyä tai dieseliä. Polttoaineina käytössä ovat Neste bensini 98E ja Neste Futura diesel, rikitön. Koneiden moottoreiden, vaihteiston sekä hydrauliiikan öljyt ovat suurelta osin mineraaliöljyjä. Moottorisahojen teräketjuihin käytettävät öljyt ovat myrkyttömiä ja 100 % biohajoava. Seurakunnan pienkoneista puolet ovat akkukäyttöisiä ja puolet polttomoottorikäyttöisiä. Näissä polttomoottorikäyttöisissä koneissa käytetään pienkonebensiniä, joka sisältää synteettistä tai biohajoavaa öljyä. (Sääksmäen seurakunta 2019b; Sääksmäen seurakunta n.d-a)

4.12.3 Lisäpisteet

Reilu kolmannes kyselyyn vastanneista seurakunnan työntekijöistä on käynyt taloudellisen ajotavan koulutuksen. Heistä, jotka eivät ole käyneet taloudellisen ajotavan koulutusta melkein puolet olisivat halukkaita sellaiseen osallistumaan, jos seurakunta koulutuksen järjestäisi.

Seurakunta kannustaa henkilökuntaa kävellen, pyörällä tai julkisilla tehtäviin työmatkoihin. Henkilökuntaa ja seurakuntalaisia kehoitetaan hyödyntämään kimpakyytejä. Tarvittaessa seurakunnan työntekijä järjestää yhteiskuljetuksen, niin että kuljetusväline mitoitetaan kuljetusta tarvitsevan henkilömäärän mukaan.

Suntio Irja Salmien (henkilökohtainen tiedonanto, 2.9.2020) kertoo, että seurakunnan siivoustoimi suunnittelee oman toimintansa logistiikan niin, että syntyy mahdollisimman vähän turhaa kulkemista, päästöjä tai ylimääräistä työtä. Siivouksen viikkojärjestys on suunniteltu niin, että siivousvälineet kulkevat mukana ja kulkeminen eri toimipisteiden välillä suunnitellaan kokonaisvaltaisesti periaatteella ”tuo tullessasi, vie mennessäsi” jolloin turhia ajokilometrejä voidaan vähentää.

Muita liikenteenpäästöjä vähentäviä toimia seurakunnassa on etäyhteyksien ja -neuvottelujen hyödyntäminen yhteydenpidossa sekä seurakunnan tapahtumien striimaaminen nettiin, jolloin seurakuntalaisten ei tarvitse tulla paikan päälle.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön aloitusajankohta kevättalvella 2020 ajoittui juuri samaan aikaan alkaneen koronapandemian kanssa. Kesän 2020 aikana sain kuitenkin tehtyä joitain haastatteluja kasvatusten ja syksyllä haastatteluja jatkettiin sähköpostilla. Seurakunnan henkilökunta on ollut yhteistyöhaluista, ja heiltä on löytynyt aikaa ympäristökatselmuksen edistämiseksi. Hetkittäin ympäristökatselmuksen tarvittava työpanos tuntui joillakin työntekijöillä jäävän muiden töihin jalkoihin. Yhteydenottoja joutui tekemään useamman kerran ja lopulta vastaukset olivat niukkasanaisia tai vastausvastuu siirrettiin toiselle työntekijälle. Tämä tuntui haastavalta, koska alkaessaan tähän ympäristödiplomin hankintaprosessiin seurakunta kaikkine työaloineen sitoutuu ympäristövastuun kantamiseen ja tähän tarvittava aika on jostain otettava. Seurakunnan ympäristötyöryhmä on kokoontunut säännöllisesti ja työryhmän vastaava kappalainen Matti Neulainen on toiminut yhteyshenkilönä minun ja muun seurakunnan välillä sekä aina tarvittaessa auttanut ja neuvonut katselmuksen edistymiseksi.

5.1 Kehitysehdotuksia seurakunnan ympäristötyöhön

Ympäristödiplomin saamiseksi seurakunnan tulee täyttää diplomin minimivaatimukset, sekä kerätä itsellään tarvittavat 100 lisäpistettä. Tarkistustaulukon mukaan seurakunta ei täytä vielä ympäristödiplomiin vaadittavia minimikriteerejä, mutta tarvittavista lisäpisteistä seurakunnalla oli helmikuussa 2021 katselmusraportin valmistuessa 136. Lisäpisteitä kannattaa kerätä reilusti yli vaaditun, koska auditoinnissa auditoijan näkemys pisteistä saattaa vähentää pistemäärää. Alustava, ympäristökatselmuksessa esille tulleiden tietojen pohjalta laatimani tarkistustaulukko on tämän työn liitteenä (liite1.) Tarkistustaulukko toimii seurakunnassa työntekijöiden muistilappuna, josta voi tarkistaa, mitkä toimenpiteet on jo tehty ja mitä vielä tulisi tehdä.

Ympäristökatselmuksen pohjalta seurakunta laatii ympäristöohjelman, johon seurakunta kirjaa konkreettiset tavoitteet ympäristöasioiden parantamiseksi. Tässä luvussa on esitelty joitain tavoitteita ja kehitysehdotuksia ympäristökatselmuksessa ilmenneiden puutteiden korjaamiseksi. Nämä kehitysehdotukset ovat pääasiassa sellaisia, jotka ovat esillä Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa 2012 diplomin minimikriteereinä tai lisäpistevaihtoehtona ja sellaisia, jotka mielestäni seurakunnan on yksinkertaisin ja helpoin tässä vaiheessa toteuttaa.

Ympäristöjärjestelmän tarkoitus on sitouttaa ympäristöasiat osaksi seurakunnan normaalia, jokapäiväistä toimintaa. Sen vuoksi jokaisella tehtävälueella voisi olla nimettynä asiaan sitoutunut ympäristövastaava. Tehtävä voisi olla määräaikainen, jolloin se ei välttämättä tuntuisi kenellekään liian työläältä tai kuormittavalta. Lisäksi tehtävän määräaikaisuus tuo tuoreita ajatuksia ympäristötyöhän, kun työstä vastaava vaihtuu ajoittain. Myös erilaisia ympäristöasioita edistäviä työryhmiä voisi muodostaa ja näihin voisi ottaa mukaan myös seurakuntalaisia.

Seurakunnan tulee valita ympäristöjärjestelmänsä toimivuuden varmistamiseksi ympäristöindikaattorit, selkeät mittarit, joiden avulla voi seurata toimintansa ympäristövaikutuksia. Mittari voi olla esimerkiksi energian- tai vedenkulutuksen tai jätemäärän seuranta. Näitä indikaattoreita tulee valita muutama, esimerkiksi eri työaloilta.

Ympäristödiplomin minimikriteereissä ympäristökasvatuksen osalta vaaditaan seurakuntaa laatimaan ympäristökasvatussuunnitelma, jonka toteutus sisältyy osaksi seurakunnan toimintasuunnitelmaa. Ympäristökasvatussuunnitelman laatimiseen tarvitaan kaikkien työalojen sekä luottamushenkilöiden asiantuntemusta. Tätä varten seurakunta voisi koota työryhmän ympäristökasvatussuunnitelman laatimiseksi.

Ympäristökasvatusta voisi lisätä järjestämällä verkostoyhteistyötä paikallisten luontotoimijoiden kanssa. Seurakunta voisi järjestää myös ympäristöteemaisia varhaiskasvatuksen leirejä, koska seurakunnan oma kurssikeskuskin antaa siihen loistavat puitteet. Seurakunnan vapaaehtoistoiminnan ja kansainvälisen työn koordinaattori diakoniatyöntekijä Elina Virtanen (henkilökohtainen tiedonanto 28.12.2020) ideoi diakonian työalalla tapahtuvaa ympäristökasvatusta niin, että luontoteemaa voisi

vapaaehtoistoiminnassa pitää esillä säännöllisesti ja toteuttaa esimerkiksi puolenpäivän metsäretkenä eri toimintaryhmien kanssa.

Seurakunnalla tulee olla jätehuoltosuunnitelma, jossa esitetään tavoitteet jätemäärän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi. Seurakunnan tulee laatia omaan toimintaansa jätehuoltosuunnitelma. Seurakuntatalolla on tällä hetkellä hyvin lajitteluohjeita nähtävillä, mutta yhteiset tavoitteet jätemäärän vähentämiseksi puuttuu. Jättemäärä yleensä vähenee merkittävästi jo siinä vaiheessa, kun hankinnat tehdään tarkoin harkiten. Voidaan ajatella, että hankkimatta jäänyt tavara on pois jätteiden määrästä. Jos todellisia jätemääriä on vaikea seurata laskutuksen avulla, voisi seurata jäteastioiden täyttymistä tai sitä, miten tyhjennysvälit toteutuvat. Seurakunnan tulee nimetä myös vaarallisten jätteiden vastuuhenkilö.

Siivouksen osalta seurakunta täyttää ympäristödiplomin minimikriteerit ja lisäpisteitäkin siivouksen osalta kertyi hyvin. Energian ja rakentamisen osalta seurakunnan tulee valita kiinteistönhoidon energiavastuuhenkilö, jonka tehtävänä on seurata ja raportoida seurakunnan energiankulutuksesta. Myös energiankäytöstä ja sitä säästävistä toimenpiteistä voisi antaa ohjeet ja muistutuksen seurakunnan työntekijöille, koska jokapäiväisillä valinnoilla, esimerkiksi sammuttamalla valot tilojen jäädessä tyhjiksi, on merkitystä energiankulutuksen vähentämiseksi. Myös seurakunnan käyttämän sähkön voisi vaihtaa vihreäksi ekosähköksi.

Sääksmäen seurakunta on Reilun kaupan seurakunta, mutta Reilun kaupan tuotteiden käyttöä olisi vielä mahdollista lisätä. Esimerkiksi Toivon talon ruokailussa seurakuntatalolla tai seurakunnan tapahtumissa Reilun kaupan tuotteita ei välttämättä ole aina tarjolla. Henkilökunnan kahviautomaatistakaan ei saa Reilun kaupan kahvia. Myös luomu- ja lähiruuan lisääminen keittiön valikoimiin lisäisi seurakunnan keittiöiden ja ruoan ympäristöystävällisyyttä.

Hautausmaiden ja viheralueiden hoidossa sekä konehankinnoissa ympäristöasiat on jo huomioitu hyvin. Kuitenkin lajittelua hautausmailla voisi tehostaa hankkimalla eri lajitteluastiat seka-, metalli- ja lasijätteelle sekä laittamalla lajitteluohjeet hyvin esille. Myös

perennahoitoa voisi lisätä esimerkiksi sellaisille muistomerkeille, jotka ovat seurakunnalla pitkäaikaishoidossaan.

Luonnonkauniilla paikalla sijaitsevan Pappilanniemen kurssikeskuksen luontopolku tulisi rakentaa loppuun hiljaisuuden poluksi, jolloin sen varteen tulisi opastustaulut ja muuta hiljentymiseen tai luontopolun varteen sopivaa aktiviteettiä. Lisäksi Suntio Mika Lehmus (henkilökohtainen tiedonanto, 17.11.2020) ehdottaa Pappilanniemen kurssikeskuksella aurinkoenergian hyödyntämistä tulevaisuudessa. Tämä olisi ympäristöystävällinen investointi leirikeskuksen ja muidenkin seurakunnan rakennusten energiantuotantoon.

Seurakunnan metsiin liittyvät asiat jäivät katselmuksessa vähälle huomiolle, koska niistä en saanut riittävästi tietoa. Sääksmäen seurakunnan metsänhoidosta vastaa Metsänhoitoyhdistys Pirkanmaa, eikä seurakunnan kiinteistöpäällikkö tai talousjohtaja juurikaan kommentoineet metsäasioita haastattelujen yhteydessä. Seurakunnan metsiä on hoidettu ensisijaisesti talousmetsinä eikä niiden muihin luontoarvoihin ole vielä niinkään kiinnitetty huomiota. Uskon, että seurakunnalla on mahdollisuus lisätä ympäristötyötään juuri metsäarvoihin, kuten luonnonsuojeluun, arvokkaihin elinympäristöihin ja metsien ennallistamiseen panostamalla. Vaikka näitä asioita metsien hoidossa otettaisiinkin huomioon, jäisi seurakunnalla vielä talousmetsääkin hoidettavakseen.

Koronapandemian aiheuttama erityisaika on seurakunnassa vähentänyt kodin ja työpaikan välistä liikkumista, koska työntekijät ovat olleet etätyössä. Sekä työhön liittyvää liikennettä, koska toimintaa on kokoontumisrajoitusten vuoksi jouduttu perumaan, siirtämään tai järjestelemään toisin esimerkiksi verkkotapahtumina. Tästä pandemiasta voi vakiintua pysyviä, ympäristön kannalta hyviä käytänteitä, koska etäosallistuminen kokouksiin, koulutuksiin ja eri tapahtumiin on nyt yleistynyt. Etätyöskentely vaikuttaa liikenteen päästöihin vähentäen niitä merkittävästi.

5.2 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi Sääksmäen seurakunnalle noin 32-sivuinen ympäristökatselmusraportti ja 6-sivuinen kooste seurakunnan siivouksen kemikaaleista. Työtä varten olin tekemisissä hieman yli 20 henkilön kanssa. Heistä suurin osa seurakunnan

työntekijöitä, mutta myös yhteistyökumppaneita. Paikoitellen työ on ollut haastavaa, koska Kirkon ympäristödiplomin käsikirja on vuodelta 2012 ja esimerkiksi siinä olevat verkkosivustot ja verkko-osoitteet eivät välttämättä enää toimi ja osa asioista voi pohjautua vanhentuneeseen tietoon tai perustua vanhentuneisiin ohjeistuksiin, joten tietoja on täytynyt varmistaa oikeaksi. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana 23.9.2020 Kirkon ympäristödiplomista julkaistiin uusi, neljäs laitos, Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2020. Sääksmäen seurakunta tulee noudattamaan sitä uusiessaan diplomin tämän nyt myönnettävän ympäristödiplomin vanhentuessa 2025.

Ympäristökatselmusraporttia laatiessa huomasin, että katselmuksen eri osa-alueilla on jonkin verran samoja tai samankaltaisia teemoja, joten sama ympäristön kannalta merkityksellinen asia voi olla todettuna ympäristökatselmuksessa useamman kerran eri aihealueita käsiteltäessä. Eli seurakunnan katselmusraportissa ilmentyy jonkin verran toistoa. Käytännöllisyyden kannalta mielestäni katselmusraportti tulisi pitää melko yksinkertaisena, helposti luettavana dokumenttina, jossa asiat todetaan, silloin ympäristöohjelmaa laatiessa, sieltä on helppo löytää onnistumiset sekä epäkohdat.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä olivat: Mikä on ympäristöjärjestelmä? Miten ympäristöasiat ovat huomioitu seurakunnassa tällä hetkellä? Millaisia ympäristövaikutuksia seurakunnan toiminnoilla on? Työssä sain vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutustuin ISO 14001-standardiin ja EMAS-järjestelmään, joihin Kirkon ympäristödiplomi perustuu. Seurakunnan eri toimintojen ympäristövaikutukset käydään hyvin tarkasti läpi ympäristödiplomin vaatimuksissa ja ympäristökatselmuksessa todetaan millainen, on seurakunnan ympäristöasioiden tilanne tällä hetkellä.

Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu oli sopiva tähän tutkimukseen. Koronapandemian vuoksi suurin osa haastatteluista toteutettiin sähköpostilla. Haasteena haastatteluissa oli, että jotkin tiedot saattoivat jäädä vajavaisiksi, jos haastattelussa kysymykset eivät olleet tarpeeksi tarkkoja. Erityisesti sähköpostihaastatteluissa oli haasteena, että haastateltavat saattoivat halutessaan jättää kysymykseen vastaamatta tai vastata vain osittain. Sähköpostihaastattelussa ei myöskään ole mahdollisuutta esittää suoraan jatko- tai tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi haastattelujen onnistumiseen saattoi vaikuttaa se, että tähän

työhön haastatellut eivät välttämättä ole tottuneet haastateltavana olemiseen, eikä opinnäytetyöntekijä ollut kokenut haastattelija.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut mielekästä ja mielenkiintoista. Työn myötä olen oppinut ympäristöjärjestelmistä ja sertifikaatin hankkimisesta. Työ on ollut melko laaja-alainen ja vaatinut monenlaista selvitystyötä ja asioiden tarkastamista, eli ollut monellakin tapaa opettavainen ja sivistävä. Työn edistäminen oli paikoin haastavaa ja aikataulu vuoden 2020 loppuun, ei ihan riittänyt työn valmistumiseen. Ilahduttavaa on ollut huomata, että suurin osa seurakunnan työntekijöistä on ollut avoimia ja suhtautuneet ympäristökatselmuksprosessiin myönteisesti ja myötävaikuttaneet sen eteenpäinviemistä omalla toiminnallaan. Yleisesti ottaen prosessi on työntilaaajan puolelta ollut myönteinen ja saamani palaute positiivista. Toivottavasti työstäni on mahdollisimman paljon hyötyä työntilaaajalle.

Lähteet

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kiertokapula. (n.d.). *Kestävä kulutus*. <https://www.kiertokapula.fi/neuvonta-ja-ymparistokasvatus/ohjeita-ja-oppaita-lajitteluun/kestava-kulutus/>

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. (2012). Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1. Kirkkohallitus. Helsinki.

Koski, K. (2014). *Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisiksi maisema-alueiksi 2013–14*. Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 48/2014. <http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2015/01/PIR-raportti-valtakunnalliset.pdf>

Kuuliala, I. (1989). *Sääksmäen seurakunta – emäseurakunnasta seurakuntayhtymän osaksi*. Valkeakosken kirjapaino.

MHY. (2013). *Metsäsuunnitelma 2014–2023*. Sääksmäen seurakunta.

Nykypesu Oy. (n.d.). *Yritys ja ympäristö*. Ympäristö ja vastuullisuus. <https://nykypesu.fi/yritys-ja-ymparisto/>

Paikkatietoikkuna. (2020). *Pohjavesialueet*. <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

Pesonen, H-L; Hämäläinen K. Teittinen O. (2005). *Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Suunnittelu, toteutus ja seuranta*. Helsinki. Talentum media Oy.

SFS. (n.d.) *ISO 14000 Ympäristöjohtamisen standardisarja*. Suomen standardisoimisliitto. https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojohdaminen

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2021). *Ympäristödiplomi. Kestävä kehitys*. Yhteiskunta ja kirkko. <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kestava-kehitys/ymparistodiplomi/diplomiseurakunnat>

Sääksmäen seurakunta. (2010). *Hautaustoimen ohjesääntö*.

Sääksmäen seurakunta. (2017). *Tienviitat 2022*. Sääksmäen seurakunta. <https://www.saaksmaenseurakunta.fi/info-ja-asiointi/tienviitat-2022/arvot-visio-missio-seka-henkilosto-ja-kiinteistostrategia>

Sääksmäen seurakunta. (2019a). *Sääksmäen seurakunnan Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2020–2022*.

Sääksmäen seurakunta. (2019b). *Hautaustoimen kemikaaliluettelo*. Sääksmäen seurakunta.

Sääksmäen seurakunta. (2020). *Sääksmäen seurakunnan toimintakertomus ja tilinpäätös 2019*.

Sääksmäen seurakunta. (n.d.-a). *Hautausmaiden hoidossa käytettävät koneet ja laitteet*.

Sääksmäen seurakunta. (n.d.-b). *Sääksmäen seurakunnan hankintaohjeet*.

Sääksmäen seurakunta. (n.d.-c). *Sääksmäen seurakunta sijoitussuunnitelma 2019-2022*.

Sääksmäen seurakunta. (n.d.-d). *Metsäkansan hautausmaa. Hautaustoimi ja hautausmaat*. <https://www.saaksmaenseurakunta.fi/metsakansan-hautausmaa>

Sääksmäen seurakunta. (n.d.-e). *Valkeakosken kirkko. Kirkot ja tilat*. <https://www.saaksmaenseurakunta.fi/valkeakosken-kirkko>

Sääksmäen seurakunta. (n.d.-f). *Valkeakosken hautausmaa. Hautaustoimi ja hautausmaat*. <https://www.saaksmaenseurakunta.fi/valkeakosken-hautausmaa>.

Syke. (n.d.). *Vesikartta*. Vesien tila. <http://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikartta>

Valkeakosken energia. (2020). *Ympäristöraportti 2019*. <https://valkeakoskenenergia.fi/wp-content/uploads/2020/06/ymparistoraportti-2019.pdf>

Valkeapää, L. (2010). *Sääksmäen kirkon vuosisadat*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Ymparisto.fi. (2019a). *Ympäristöjärjestelmät ja johtaminen*. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. <https://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen](https://www.ymparisto.fi/fi-)

Ymparisto.fi. (2019b). *EMAS-järjestelmä ja sen toteuttaminen*. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. <https://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen](https://www.ymparisto.fi/fi-)

Liite 1: Tarkistustaulukko: Tiivistelmä ympäristödiplomin kriteereistä

Taulukkoa on täytetty alustavasti ympäristökatselmuksen pohjalta ja sen täydentäminen jatkuu seurakunnassa.

3 Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite aikataulu	Toteutettu
3.1 Kirkkoneuvosto käynnistää ympäristödiplomin hakuprosessin ja asettaa valmistelevan työryhmän.	Kirkkoneuvosto		Syksyllä 2019
3.2 Seurakunnan toiminnoista tehdään sisäinen ympäristökatselmus.	Kestävän kehityksen opiskelija Leenamajja Vattinen	2020 loppuun mennessä	Toteutettu talvi 2021
3.3 Katselmuksessa ilmenneiden- ongelmien ratkaisemiseksi asetetaan tavoitteet ympäristöohjelmassa.			
3.4 Ympäristöohjelman toteutus ja seuranta.			
3.5 Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman.			
3.6 Kirkkoneuvosto valitsee seurakunnan ympäristövastaavan ja -työryhmän.			
3.7 Seurakunnan työntekijöille järjestetään ympäristökoulutusta.			
3.8 Pisteiden laskeminen.			
3.9 Tuomiokapitulin nimeämä auditoija tarkastaa seurakunnan ympäristöjärjestelmän.			
PISTEET:	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet

3.11 Tehtäväalueille nimetään ympäristövastaavat	1-5		
3.12 Työntekijöille järjestetään lisäkoulutusta ympäristöasioista	1-5		
3.13 Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisuudessa	1-5		
3.14 Oma väliauditointi	2-10		
3.15 Muut toimenpiteet	1-10	- Ympäristöasenteiden kartoitusta liikenneselvityksen yhteydessä syksyllä 2020. 1p	
Yhteensä	35		

4 Talouden ja toiminnan suunnittelu

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
4.1 Ympäristötavoitteet ovat toiminta- ja taloussuunnitelmassa ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty.			
4.2 Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankinnoissa ja tarjouspyynnöissä huomioidaan ympäristövaikutukset.			
4.3 Sijoituksissa noudatetaan kirkon vastuullisen sijoittamisen periaatteita.			Toteutettu. Sääksmäen seurakunta sijoitussuunnitelma 2019-2022.
4.4 Otettu käyttöön hiililaskuri.			
PISTEET:	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
4.5 Sijoituksia vastuullisissa sijoitusrahastoissa.	1-5	10 % 1 p.	
4.6 Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön	5-10	n. 2,45 % 7 p.	

keskimääräistä enemmän.			
4.7 Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita.	2-10	"Tuote tarkoittaa samaan tarkoitukseen käytettävää tarviketta" (tässä ei ole Reilun kaupan tuotteet) yli 15 tuotetta 6 p.	
4.8 Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.	2-6		
4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kompensointi.	1-20		
4.10 Muut toimenpiteet	1-10	Seurakunnalla tarkoitus luopua turhista kiinteistöistä.	
Yhteensä	66		

5 Ympäristökasvatus

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma.			
5.2 Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.			Luomakunnan sunnuntai. Sadonkorjuumessu.
5.3 Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn työmuodossa			- Lapsityössä. - Diakonityössä. - Varhaisnuorisotyö.
PISTEET:			
	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
5.4 Seurakunta järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia	1-6	Vastuuviikko.	
5.5 Seurakunta järjestää ympäristötapahtumia	1-5		
5.6 Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettu luontokohde.	5	Pappilanniemen kurssikeskuksen luontopolku, jossa myös ulkokirkko. 5 p.	
5.7 Seurakunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.	1-5	- Valkeakosken kaupunki, hävikkiruoanjako. 1p. - Urheiluseurat. - Valkeakosken neuvola.	

5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.	1-5	- Some -kanavat (Youtube, Facebook, Instagram, seurakunnan kotisivut) 2p.	
5.9 Muut toimenpiteet	1-10	- Earth Hour-tapahtuma - Ekopaasto - Kierrätysaiheinen askartelu. 3p	
Yhteensä	36		

6 Jätehuolto

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
6.1 Seurakunnan toiminnoista tehdään jätehuoltoselvitys.			Syksyllä 2020.
6.2 Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi.			
6.3 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.			Hyötyjätteiden keräys toteutettu seurakunnan kiinteistöissä.
6.4 Vaarallisten jätteiden käsittely on järjestetty lain ja kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti ja tehtävään on nimetty vastuuhenkilö.			
6.5 Biojätteen erilliskeräys toteutetaan kunnan määräysten mukaan. Viheralueista syntyvä puutarhajäte kompostoidaan.			Biojätteen erilliskeräys seurakunnan kiinteistöissä. Hautausmailta ja viheralueilta tuleva biojäte kompostoidaan.
6.6 Kaatopaikkajätteen määrää seurataan.			
6.7 Hautakynttilä- ja kukkalaitejätteen määrän vähentämiseen on ryhdytty.			

PISTEET:	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään.	1-8	- "Ota tästä" -pöytä seurakuntatalolla. 1p. - Kirpputori tapahtumat. 1p. - Muovin erilliskeräys. 2p.	
6.9 Kertakäyttöt tuotteita on vaihdettu kestäviin.	1-5	- Vähennetty: kertakäyttöastioita, yksittäispakattuja elintarvikkeita, siivouspyyhkeitä. 3 p.	
6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.	1-10		
6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.	2-8		
6.12 Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet.	1-3		
6.13 Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi.	1-10	- Tarpeeton/hyödytön tavara pyritään käyttämään askarteluissa/koristeluissa yms viriketoiminnassa. 5p.	
Yhteensä	44		

7 Siivous

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
7.1 Seurakunnan siivoustoiminnoista tehdään ympäristöselvitys.	Irja Salminen, Taru Saarela, Katja Ilmén ja Leenamajja Vattinen		Syksyllä 2020
7.2 Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä ympäristöystävällisyys.	Irja Salminen, Taru Saarela, Katja Ilmén, Riitta Laine		Siivouksesta vastaavat henkilöt hankkivat ympäristöystävällisiä tuotteita aina kun mahdollista.
PISTEET:	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.	1-5	Ympäristöasioita on opiskeltu henkilökunnan ammattitutkinnoissa. 3 p.	
7.4 Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.	1-5	- Suurin osa siivousaineista on oikein käytettynä ympäristölle turvallisia. 4p.	

7.5 Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.	1-5	- Mikrokuituliinat 1p. - Ihmesieni 1p.	
7.6 Muut toimenpiteet.	1-10	- Siivousliinat pestään täysissä koneellisissa 90 °C - Käytössä vedetön siivous. - Siivousaineiden pakkauskoko valitaan käytön ja kulutuksen mukaan. - Tilojen siivoustaso määritetään käytön mukaan. - Pappilanniemen kurssikeskuksella siivous tehdään päivittäin/viikoittain käytön mukaan. Perussiivousta tehdään erikseen suunnitellusti. 9 p.	
Yhteensä	25		

8 Energia ja rakentaminen

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
8.1 Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan rakennuslain, metsälain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksiä.			X
8.2 Seurakunta huolehtii kulttuuriperintö-ominaisuuden hoidosta.			X
8.3 Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit.			X
8.4 Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty.	Kiinteistöpäällikkö/ suntiot		X
8.5 Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus.			
8.6 Kiinteistöhoitoon on nimetty energiavastuuhenkilö.			
8.7 Säästävästä energiankäytöstä			

annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle.			
PISTEET:	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
8.8 Seurakunta toteuttaa ekologistia rakennushankkeita tai investointeja.	1-10	- Kurssikeskuksen öljylämmityksestä luovutaan. 1p.	
8.9 Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla.	Lämpö 1-10 Sähkö 1-10 Vesi 1-10		
8.10 Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.	2-20	- Kaukolämpöä hyödyntävien rakennusten uusiutuvan energian osuus 70 %. - Pappilanniemen kurssikeskuksessa maalämpö. 14p.	
8.11 Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.	5		
8.12 Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon.	1-2		
8.13 Tilojen käyttöastetta on tehostettu.	2-5	- Vähällä käytöllä olevista, liian suurista, huonokuntoisista rakennuksista luovutaan lähitulevaisuudessa. 2p.	
8.14 Muut energiansäästötoimenpiteet.	1-10	- Sääksmäen kirkon vintillä on lintuhäkki naakkoja varten. 1p. - Ilmalämpöpumppuja energiankäyttöä tehostamaan. 2p.	
Yhteensä	82		

9 Ruoka ja keittiöt

Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
9.1 Ruokahuollosta tehdään ympäristöselvitys	Päivi Isomäki, Riitta Laine, Katja Ilmén ja Leenamaija Vattinen		Syksyllä 2020
9.2 Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista			
9.3 Seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita			Seurakunta on Reilun kaupan seurakunta

9.4 Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuosituksen tavoitteita			X
PISTEET:			
	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
9.5 Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.	2-10	- Perunat 2 p.	
9.6 Elintarvikkeista osa on luomutuotteita	1-10		
9.7 Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.	1-10	- Kokouksissa kasvisvaihtoehto. 1p. - Kotimaisten kasvien suosiminen tarjoiluissa 1p. - Rippileirillä kasvisruokapäivä 1p.	
9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti	1-10	Sääksmäen seurakunta on Reilun kaupan seurakunta. 10 p.	
9.9 Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.	2-6		
9.10 Muut toimenpiteet	1-10	- Kahvipusseja ja muita pakkauksia laitetaan kiertoon ja hyödynnetään käsitöissä/askarteluissa. 1p. - Pappilanniemessä muovirasiat hyödynnetään ruuan säilyttämistarkoituksessa. 1p. - Pappilanniemessä on hankittu GN-kannellisia tarjoiluastioita, jolloin on voitu vähentää tuorekelmun muovin käyttöä. 1p.	
Yhteensä	56		

10 Toimistotyö

Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
10.1 Toimistoissa tehdään ympäristöselvitys.	Leenamajja Vattinen		Syksy 2020
10.2 Energiätehokkuutta on parannettu muuttamalla käyttötapoja.			X
10.3 Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa			X

tuotteiden yhtenä valintakriteerinä on ympäristöominaisuudet.			
PISTEET:			
	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
10.4 Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiotuotteita.	1-5	- Kirjekuoret. 1p.	
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite.	1-5	- Paperin kulutusta vähennetty kaikilla työaloilla sähköisen viestinnän lisääntytyä. - Teams palaverit - Sähköiset ilmoitustaulut. 5p.	
10.6 Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office -tunnus.	5		
10.7 Muut toimenpiteet.	1-10	-Huonekasvit 1p. -Seurakuntatalon taukotilan valokuvaseinä 1p.	
Yhteensä	25		

11 Hautausmaat ja viheralueet

Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
11.1 Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.	Elsi Pirinen ja Leenamajja Vattinen		Syksy 2020
11.2 Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat.	Elsi Pirinen		Uusia koneita, polttoaineet suurimmaksi osaksi ympäristöystävällisiä tai akkukäyttöisiä, mekaaninen rikkaruohojen kitkentä ja tauteja kestävät kasvit.
11.3 Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on perennahoito.			
PISTEET:			
	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.	5	5p.	
11.5 Osa hautausmaasta tai puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta	1-5	- Sääksmäen hautausmaan lähellä, Kelhinpolun varressa sekä viereisellä pellolla luonnontilaista aluetta. 2p.	

11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.	1-5	-Istutussuunnitelma lisää Sääksmäen ja Valkeakosken hautausmaiden kasvillisuuden monipuolisuutta.	
11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.	5	- Osittain luovuttu. - Rikkaruohoja kitketään paljon mekaanisesti. 3p.	
11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.	1-5		
11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.	1-5	- Akkukäyttöiset työkoneet. - Uudet työkoneet, joissa päästöjä vähentävää tekniikkaa. 2p.	
11.10 Tehty lajistokartoituksia ja kunnostuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.	1-10	Sääksmäen kirkon ympäristöstä on tehty ympäristö- ja maisemakartoitusta maisemanhoitosuunnitelma -hankkeen yhteydessä v. 2006. Varsinaista kasvi- ja eläinlajistokartoitusta ei ole tehtynä.	
11.11 Muut toimenpiteet.	1-10	- Metsäkansan hautausmaalla on kyläyhdistyksen järjestämiä talkoita. 1p. - Sääksmäen ja Valkeakosken hautausmailla on järjestetty opastettuja hautausmaakerroksia. 1p. - Viheralueiden nurmiseos on hyvin kuivuutta ja kulutusta kestävä ns. stadionnurmiseos. 1p.	
Yhteensä	50		

12 Leiri- ja kurssikeskukset

Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
12.1 Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys.	Katja Ilmén ja Leenamaija Vattinen		Syksyllä 2020
12.2 Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskuksen tai kesäkodin ympäristöohjelma.			
12.3 Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen			X

12.4 Arvokkaat luontokohteet on suojeltu tai luontoarvojen säilyttäminen on turvattu hoito-ohjeissa.			
PISTEET:			
	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
12.5 Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja	1-7	- Linnunpöntöt 2p. - Luontopolku 5p.	
12.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita luontokohteita.	1-5		
12.7 Leirikeskukseksi on laadittu ympäristöohjeet.	2-3		
12.8 Muut toimenpiteet.	1-10	- Kurssikeskukselta lähtee luontopolku, joka on rakennettu hiljaisuuden poluksi. Polun varrella sijaitsee ulkokirkko. - Päärakennuksen terassi on lehtikuusta. 1p.	
Yhteensä	25		

13 Metsänhoito

Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
13.1 Seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti ja lain luettelemat erityisin tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja säästetty.	Metsänhoitoyhdistys		X
13.2 Luonnonsuojelulakien ja -ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelu pantu vireille			
13.3 Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC tai FSC- järjestelmän mukaan	Metsänhoitoyhdistys		X PEFC- sertifikaatti
PISTEET:			
	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet

13.4 Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua.	2		
13.5 Metsänhoidostavastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioista.	1-5		
13.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomeriksi tai luonnonsuojelualueeksi	2-15		
13.7 Metsissä on tehty METSO- kartoitusta ja kohteita on lisätty METSO-ohjelmaan.	1-10		
13.8 Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n perintömetsiksi.	5		
13.9 Metsiä, soita, ketoja tai vastaavia on ryhdyttävä ennallistamaan luonnontilaan.	5-10		
13.10 Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle.	5		
13.11 Metsissä on tehty uhanalaisten lajien täydennysinventointeja	5		
13.12 Otettu käyttöön erirakenteinen metsänhoito.	5		
13.13 Muut toimenpiteet.	1-10		
Yhteensä	72		

14 Liikenne

Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoiteaikataulu	Toteutettu
14.1 Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista tehdään selvitys	Leenamaija Vattinen		Syksy 2020

14.2 Seurakunnan omien ajoneuvojen energiankulutuksen seuranta ja huollot on järjestetty.			X ajopäiväkirja ja huollot
14.3 Autoja ja muita kulkuvälineitä hankittaessa ympäristökriteerit ovat yksi valintakriteeri			
14.4 Ajoneuvoissa ja työkoneissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita.			X
PISTEET:	Pisteitä	Seurakunnan pisteet	Auditoijan pisteet
14.5 Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta.	1-5	- Liikennekyselyn mukaan taloudellisen ajotavan koulutuksen on saanut 13 henk.	
14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin.	1-5	- Toimii ja tätä edistetään 5p.	
14.7 Seurakunta on edistänyt kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa.	1-10		
14.8 Toimintojen logistiikka on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.	1-5	- Siivouksessa logistiikkaa suunnitellaan ja järjestellään, jotta se olisi mahdollisimman järkevää. 2p.	
14.9 Auton vaihtaminen vähäpäästöisempään malliin.	1-5		
14.10 Muut toimenpiteet	1-10	-Seurakunta käyttää etäyhteyksiä palavereissa. 1p. -Tapahtumia striimataan nettiin. 1p. - Diakonialla käytössä polkupyörä. 1p. - Parkkialueilla on lämmitystolppia. 1p.	
Yhteensä	40		